

מסורת המדרש
יב. תנינן ירוש' של ר"ה וכו' ר"ה כט: ירושלמי ר"ה פ"ד ה"א. פס"ו פמ"א. ב. פד"כ פכ"ג קנה. ל"ש כאן תרומה. פנחס חשבת (כח"צ)

תנינן (ר"ה כט): יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה אם דבר תורה הוא ידחה בגבולים אם אינו דבר תורה אפילו במקדש לא ידחה עד דאנון יתיבון מתקשין עבר פהנא אמרין אתא מרא דשמעתא גיזיל ונשאל לה אזלון ושאלון לה אמר לון פתוב אחד אומר (ויקרא כג, כד) 'זכרון תרועה' וכתוב אחד אומר (במדבר כט, א) 'יום תרועה יהיה לכם' הא פיצד בזמן שבא בשבת 'זכרון תרועה' מזכירין אבל לא תוקעין אמר רבי שמעון בן יוחי ידחה במקדש שהן יודעין זמנו של חדש ואל ידחה

ואומרים: תנינן — שנינו במשנתנו: "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה" — לא בכל הארץ, ואת העיר ירושלים יש מפרשים (רש"י ותוס' סו), שהיא בכלל "מדינה", ויש מפרשים (רמב"ם כפי המשנה, סו), שהיא בכלל "מקדש", ומעתה — אם דבר תורה הוא — ששופר של ראש השנה דוחה את השבת, שתאמר שאין התקיעה מלאכה האסורה להיעשות בשבת שתצא שבת מכלל מצוה זו, או שתאמר שגם אם מלאכה היא הכתוב גזר לתקוע אפילו בשבת, כמילה בזמנה, ולכן תוקעים במקדש כשחל בשבת, ידחה — את השבת גם בגבולים — של כל הארץ, ואילו — אם אינו דבר תורה — ששופר של ראש השנה דוחה את השבת, שכן תאמר שהתקיעה היא מלאכה האסורה להיעשות בשבת, או שתאמר שאינה מלאכה האסורה להיעשות בשבת אלא שהכתוב מיעט את השבת מלתקוע בשופר זה, אם כן — אפילו במקדש לא ידחה — את השבת, והיכן מצאנו בתורה לחלק בכך בין מקדש לשאר מקום? עד דאינון יתיבון מתקשין — בעוד שהם יושבים ומתקשים — עבר — אצלם — כהנא, הוא רב כהנא שהיה בבבל תלמידו של רב ועלה לארץ ישראל לשיבתם של רבי יוחנן וריש לקיש אלה, ובבואו שמחו לקראתו כהני בתורה, שעלה מבבל (ב"ק ק"ג), והיו מתפללים עמו בדברי תורה (ירוש' כלאים א, ו), וכשראוהו — אמרין אתא מרא דשמעתא, גיזיל ונשאל ליה — הלכו ושאלו לו, אמר לון: גדול בתורה (ירוש' ר"ה, סו), נלך ונשאל לו, אזלון ושאלון ליה — הלכו ושאלו לו, אמר לון: כתוב אחד אומר: "זכרון תרועה", וכתוב אחד אומר: "יום תרועה יהיה לכם", הא פיצד — 'יתקיימו שני כתובים הללו' (פסד"כ קנה): בזמן שבא — האחד בחדש השביעי בשבת, אתה עושה — "זכרון תרועה" — בלבד, מזכירין — בתפילה סדרי פסוקים של "מלכות" ושל "זכרונות" ושל "שופרות" (גבריה לב), אבל "לא תוקעין" (ירוש', סו), וכן בכל תפילות היום הזה "אם חל ראש השנה בשבת אינו אומר 'יום תרועה' — כמו כשהוא חל בחול — אלא 'זכרון תרועה', (מס' סופרים יט, ח), שהלוק זה שהילק הכתוב שיש 'זכרון תרועה' ויש 'יום תרועה' נמסר כפי החכמים שהוא בין שבת לחול (ר"י), ואין חילוק זה אמור אלא בכל שאר המקומות, אבל במקדש לא תאמר שלא ידחה שופר את השבת מפני כן, שכן (בבירוש', סו, וכאן סוגיא מקוראת) — אמר רבי שמעון בן יוחאי: 'חרי בשני הכתובים האלה אמור 'מאחד לחדש' (ירוש', סו), על כן — ידחה — שופר את השבת — במקדש, שהן יודעין — תמיד, בו ביום בבירור, את — זמנו של חדש, שהרי שם יושבים בית הדין המקבלים את הערים שראו בניניהם את מולד הירח החדש

מסורת המדרש
א"ת בכל מוספין
כתיב ירושלמי ר"ה פ"ד ה"א

בגבולין שאין יודעין בזמנו של חדש דאמר רבי שמעון בן יוחי (שם שם, א"ב) 'יום תרועה יהיה לכם ועשיתם אשה' מקום שהקרבנות קריבין ואמר רבי תחליפא קיסרא — פכל מוספין כתיב 'והקרבתם' וכאן כתיב 'ועשיתם אשה' הא פיצד אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל בני מעלה

ועל פי עדותם מקדשים את האחד לחדש כיום השלישי של החדש העבר, ואם לא באו העדים הרי כודאי הם יודעים שלמחר, ביום השלישי ואחד לחדש העבר, יהא האחד לחדש התקדש, ואין להם לעולם ספק איזה יום הוא ראש השנה בשעה שהם באים להתפלל ולתקוע, כאחד לחדש, ואל ידחה — שופר את השבת — בגבולין — של כל הארץ — שאין יודעין — שם בו ביום — בזמנו של חדש, שאין השלוחים יוצאים מירושלים להודיע משקדשו בית דין את החדש בו ביום מפני קדושת ההג, ועל כן בשאר ערי ישראל גם בזמן הבית היו עושים ראש השנה שני ימים, את יום השלישי לחדש ואת יום השלישי ואחד, מספק, ומאחר שמספק הם עושים כן ואינם יודעים בבירור עריין איזהו יום האחד לחדש, להם בא הכתוב לחלק שלא לתקוע כאחד משני הימים האלה כשחל בשבת, שעל ספק הכרחי וקבוע ותדיר כזה דרכו של הכתוב ללמדנו מה לעשות בעת הספק (עיין ב"שירי קרבן" בירוש' סו), אבל עדיין אין בכך לומר שגם מחוץ למקדש (לרש"י), או מחוץ לחומות ירושלים (לרמב"ם), אם הגיעו שלוחים ביום טוב, לכל מקום שהוא כחוס, וההליכה ביום טוב לשם מותרת, והודיעו את מה שקבעו בית דין שבמקדש ליום האחד בחדש שגם שם ידחה שופר את השבת, שכן אמור את זו (בבירוש', סו) — דאמר רבי שמעון בן יוחאי: מאחר שכאן כתוב: "יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה ליה ניחוח לה" פר בן בקר ... ונסכיחם כמשפטם ליה ניחוח אשה לה" — שסמך הכתוב את "תרועה" אל "ועשיתם עולה", הרי זה מלמדנו כי במקדש שהוא — מקום שהקרבנות קריבין — שם יעשה "יום תרועה" אפילו בשבת, כמו שהקרבנות עצמם דוחים את השבת, ושהתקיעה היא צורך הקרבן (עי' ירוש' ר"ה ד, ח), ושלא כבמקרא שכתוב בו "זכרון תרועה מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה לה" — שלא סמך את "תרועה" אל "והקרבתם אשה" אלא הפסיק ביניהם בציווי אחר, לומר שמחוץ למקום שהקרבנות קריבים בו אתה עושה "זכרון תרועה" בלבד, כשחל בשבת, (ו) סוגיית התלמוד הירושלמי וכמפרשים שם וביאור הר"ז כאן, ואין כן סוגיית הבבלי שבא אחריו כמבואר באורך בהערה בסוה"ס כאן).

"והקרבתם אשה לה", כך נאמר על יום זה בפרשתנו, ואילו בפרשת המוספים, האמורה, נאמר על יום זה: "ועשיתם עולה ליה ניחוח לה", וכמו שהוזכר ונדרש למעלה שינוי הלשון שבין שני הכתובים, וגם כדי לסיים פרשתנו בדבר של נחמה לישראל, ידרש עתה שינוי הלשון שבכתוב ההוא שתחת "והקרבתם" הוא אומר "ועשיתם", אמר רבי תחליפא — שכן העיר — קיסרא — "קיסרא" "והקרבתם" הוא אומר "ועשיתם" (שם), של — מוספין — שבפרשת מוספים האמורה — כתיב (ר"ה ד, ח): ככל — הקרבנות" (שם), של — מוספין — שבפרשת מוספים האמורה — כתיב "והקרבתם", וכאן — במוסף של ראש השנה בלבד — כתיב: "ועשיתם עולה ... אשה"? הא פיצד — ידרש הכתוב הזה, שכן "הקרב" אינה אלא הבאת דבר קיים ממקום רחוק למקום קרוב, ואילו "עשייה" משמשת גם כלשון "יצירה", "בריאה", וכמו שבמעשה בראשית נאמר ביצירות ובריאות של הקב"ה לשון "עשייה" (פעמים רבות, בבראשית א), וכך — אמר להן הקב"ה לישראל: בני, 'מכיון שנכנסתם לפני לדין בראש השנה ויצאתם בשלום' (סו), כסליחה וכפירה, על ידי

מסורת המדרש
כאלו היום נעשיתם
עין להלן לה. ז.

אני עליכם כאלו היום נעשיתם לפני כאלו היום בראתי אתכם בריה חדשה הדא הוא דכתיב (ישעיה סו, כב) 'כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה'.

תשובה ותפילה וקרבנות, ואתם "זכאין" (יליש כאן, תרמ"ה). בדין לחיים, מעלה אני עליכם כאלו היום נעשיתם — עשיתם עצמכם (עין להלן לה, ז). — לפני — מחדש, בתשובה ותפילה ותקיעות וקרבנות שעשיתם לפני (ועין להלן ל ג), והרי — כאילו היום בראתי אתכם בריה חדשה — בסליחה וכפרה שאני מכפר עליכם (מזכה אתכם בדין לחיים, אם צדיקים גמורים אתם לשוב בתשובה בראש השנה, ואם עדיין לא, עשו תשובה כאילו עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים ואני מזכה אתכם ביום הכיפורים ובורא אתכם בריה חדשה, שלשון "עשיה" הוא לשון בריאה, כענין שנאמר (בראשית א, ז): "ויעש אלהים את הרקיע" (פס"ר מא, ה), בדיה חדשה, שבנפש חדשה וטהורה שהתחדשתם בה ושהחייתי אתכם בה אתם כמותה בריה חדשה המיועדת להיות לעתיד לבוא, הדא הוא דכתיב — זהו שאמר הכתוב, בחזון על העתיד: "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני כן יעמד זרעכם ושמכם", התחדשות של חיים חדשים לקיום נצחי, אמן.

פְּרָשָׁה ל

מסורת המדרש
א. ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' פרי"ק פכ"ח (ולקחתם לכם) קפ"ה (כה"ע) י"יש משלי חזקת קחו מסורה של תורה ואל כסף עין אבות פ"ג, ה. מלחמה של תורה ואל חגיגה י"ד, סוכה נ"ב, ב"ר נ"א, שמ"ר מ"ה, ה. שלא שבעתם מינה עין ב"רמח מט.

א. (כג, מ) 'ולקחתם לכם ביום הראשון רבי אבא בר כהנא פתח (משלי ח, י) 'קחו מוסרי ואל כסף' קחו מוסרה של תורה ואל כסף' (ישעיה נה, כ) 'למה תשקלו כסף בלוא לחם' למה אתם שוקלים כסף לבני עשו בלוא לחם' על שלא שבעתם מלחמה של תורה (שם שם, שם) 'ויגיעכם בלוא לשבעה' למה אתם יגיעים ואמות העולם שבעים בלוא לשבעה' על שלא שבעתם מינה של תורה

א. "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כמות הנמרים, וענף עץ עבות וערבי נחל", רבי אבא בר כהנא — כשבא לדרוש פסוק זה, שהוא מצוה על מצוה זו בלשון "ולקחתם" (ר"י), כמו שציהו במצות אגרות האזוב בפסח מצרים (שמות יב, כב): "ולקחתם לכם אגרות אזוב", ובשניהם הוא אומר "לכם", שהגם שתיבה זו באה ללמד ההלכה שיהא משלכם (בבבסכה כט, ז), מכל מקום יש במשמעות "לכם" — לטובתכם והנאתכם (יפ"ת) — פתח — לדרשתו מן הפסוק הזה: "קחו מוסרי ואל כסף, דעת מוריך נבחר", הגם שכבר אמר בסוף הכתוב שהתורה יקרה מזהב יקר, "חורן נבחר", הוא מקדים ומזרז לקחת מוסרי התורה ולא כסף, אף שהכסף פחות בערכו מזהב חרוך, לדרוש: "קחו מוסרי" — "קחו מוסרה של תורה", ולא שהוא בא לומר שמוסרה של תורה עולה בערכה על כסף בלבד, אלא: "ואל כסף" — כאשר הנביא מוכיח לישראל ומזרזם לעסוק בתורה ואומר: "היו כל צמא לבו למים ... לבו שברו האכל ... יין חלב, למה תשקלו כסף בלא לחם, ויגיעכם בלא לשבעה, שמעו שמעו אלי ואכלו טוב ותתענגו בדשן נפשכם, הטו אזנכם ולכו אלי, שמעו ונחיי נפשכם", שמהווא מסיים ואומר "שמעו שמעו", "הטו אזנכם", "שמעו ותחי נפשכם", הרי ודאי שמה שהוא אומר כאן "מים", "יין", "חלב", "לחם", הכל במזון הנפש, בתורה, הוא מדבר, והוא מדמה את דבריה לאלה (עין בדב"ר ז, ג), והוא מייסר ומוכיח: "למה תשקלו כסף בלא לחם" — למה אתם שוקלים — ונותנים בעל כרחכם — כסף — למסים ובפרי נפש — לבני עשו — לרשעי וערצי השליטים ממלכות הרשעה הרומיות, למה באה עליכם הרעה הזאת? "בלא לחם" — על שלא שבעתם מלחמה של תורה, אלו דברי ההלכה וטעמיה שהם בעיקר ו"לחם" בתורה, לשבעה של הנפש (כדלעיל א, ב, עיי"ש), "ויגיעכם בלא לשבעה" — למה אתם יגיעים — בעולם הזה להשיג לכם טרף ומזון — ואומות העולם שבעים — משלל השוד שהם שודדים ובחזים אתכם, למה הרעה הזאת באה עליכם? על שלא שבעתם מינה של תורה, לא הרויתם נפשכם לשבעה (בבב"ר נט, ז), ועוד, שירייה"ז (שבעיה"ז) מן "היין" האמור שם למעלה בפסוק, אל דברי אגדה וחדשה של תורה, שמדרשי המקראות מושכות ומשמחות את הלב ומחזירות למנוח לדרסים ישרות כמו שהיין "משמח אלהים ואנשים" (כדלעיל, שם), ולכן נמשלו דברי תורה לשני

תקיג ויקרא כז בחקתי

אונקלוס

לא ואם ינאל ינאל איש ממעשרו
 חמשיתו יספ עליו: ספסור לב וכל
 מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר
 תחת השבט העשירי יהיה קדש
 ליהוה: א לא יבקר בין טוב לרע
 ולא ימירנו ואם ימירנו יהיה
 הוא ותמורתו יהיה קדש לא ינאל:
 א אלה המצות אשר צוה יהוה את
 משה אל בני ישראל בהר סיני: חוק

לא ואם מפרק יפוק גבר
 ממעשרה קמשה יספ עליו:
 לב וכל מעשר תורין וען כל
 דיעבר תחות חמרא עשיראה
 יהי קדוש קדוש י: א/ב/בקר בין
 טוב לביש ולא יחלפנה ואם
 חלפא יחלפנה ויהי הוא וחלופה
 יהי קדושא לא יתפרק: ד אלון
 סקודיא די פקוד י: ית משה קות
 בני ישראל בסודא די סיני: חוק

הפטרת בחקותי תקיד

הפטרת בחקותי בירסה פרק טז

י יהוה עני ומעני ומנוסי ביום צרה אליה גוים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו אך
 שקר נחלו אבותינו הבל ואינכם מועיל: ב היעשהו לנו אדם אלהים והמה לא
 אלהים: כ לכן הגני מודיעם בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו
 כי שמי יהוה: יז חטאת יהודה פתובה בעט ברזל בצפרן שמיר חרושה על
 לוח לבם ולקרנות מזבחותיכם: יח בזר בנייהם מזבחותם ואשריהם על עץ
 רענן על גבעות הנבהות: יח הרי בשדה חילף כל אוצרותיה לבו אתן במתיקה
 בחטאת בכל גבוליה: יט ושמתה ובה מנחלתה אשר נתתי לך והעברתיה
 את איביה בארץ אשר לא ידעת כי אש קדחתם באפי עד עולם תוקד: כ
 כה אמר יהוה ארור הנבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומדינה יסור
 לבו: כא והיה בערער בערבה ולא יראה כייבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ
 מלחה ולא תשוב: כב ברוך הנבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו: כג והיה
 פעץ שתול עלמים ועליויבל ישלח שרשיו ולא ירא כייבא חם והיה עלהו
 רענן ובשנת בצרת לא יראג ולא ימיש מעשות פרי: כד עקב הלב מבל ואגש
 הוא מי ידענו: כה אני יהוה תקר לב בתן פליות ולתת לאיש פדרכו בפרי
 מעלליו: כו קרא דגל ולא ילד עשה עשר ולא במשפט בחצי ימו יעזבונו
 ובאחריתו יהיה נבל: כז כפא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו: כח מקנה
 ישראל יהוה פלעזוביה יבשו יסורי (ויסורי) בארץ יבתבו כי עזבו מקור מים
 חיים את יהוה: כט רפאני יהוה וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה:

הפטרה לערב ראש חודש שחל בשבת בשמאל א פרק ב

י ויאמר לו יהונתן מתר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך: יא ושלשת תרד מאד
 ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזול:
 ב ואני שלשת החצים צדה אורה לשלחתי למפרה: כ והנה אשלח את הנער
 לך מצא את החצים אם אמר אמר לנער הנה החצים א ממך והנה קחנו ובאה
 כיישלום לך ואין דבר חיי יהוה: כג ואם כה אמר לעלם הנה החצים ממך
 ותלאה לך כי שלחתי יהוה: כד ותדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני
 ובינה עד עולם: כה ויפטר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך על (אל) א
 הלחם לאכול: כו וישב המלך על מושבו בפעם א בפעם אל מושב הקיר ויקם
 יהונתן וישב אבגר מצד שאול ויפקד מקום דוד: כז ולא דבר שאול מאומה
 ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כילא טהור: כח ויהי מפחרת

לקח בהיר

רשי

מיכה לעשר אלף דגן מירוש ויטה, ושאר זרעים ופירות הם רק מדרכנו, אבל דעת הר"מ צמ"ל דכל דדמי להו מדלוריתא הם (מ"ל): (סד) וזהו קדושתו שחיוב לאכלו לפנים מן החומה צטורה כמו בשר שלמים אחר זריקת דמו, ולא שיהא אסור בהנאה, חו שיטת ר' מאיר שסבר מעשר שני ממון גבוה הוא, וכן הלכה (מ"ל): (סח) פי דוקא ממעשר חבירו פטור מן החומה, אבל אם לקח טבל ועישרו הגם שלא גידל כשדהו מעשרו קריין ביה וחיוב צומם כדאיחא צ"ד דמעשר שני, וכבר אמרנו לעיל בפסוק י"ב טעמים למה דוקא הבעלים מוסיפין צומם עיי"ש: (סו) פי למה לגואלה, הלא בלא גואלה לאכילה הוא עומד: (סז) אין הפי שמויאון דוקא בידו ממש, אלא עושה להן כדי שילאו זה אחר זה, כדאיחא בגמי כונסן לדיד ועושה להן פתח קטן כדי שלא יהיו שנים יכולים לאחז כאחד אמוסיהן מנחמן והם מנפנים וגועות ויולאות לקדחת אמן עכ"ל הגמ': (סח) צבע אדום: (סט) טלאים הן ולדות הנולדים מן האמן, עגלים הנולדים מן הבקר, שרק ב' מינים הללו ורק הנולדים מחדש נריץ לעשר לא חוקיים שכבר עשרן אשתקד, ואמר של כל שנה ושנה, פי לבדו, שלא יעשר מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה האחרת: (ע) כמו בכור שכולו לכהנים או כחטאת ואשם שכפרם לכהנים או כשלמים שניתן מהם החזה ושוק, אבל מעשר בהמה לא נמנה בכלל בחוק כ"ד מתנות כהונה: (עא) שפירושו שהנדר שאתה מנדר יהיה מנבחר כד"ה שגם במעשר יהיה כן שלא יטול את העשירי אלא יבחר עשר ממאה מ"ל לא יבקר אלא העשירי הוא קדש ככל חופן שהוא: (עב) ואסור למוכרו באיטליז או לשקול מנה כנגד מנה:

חסלת פרשת בחקתי וספר ויקרא

שינוי נוסחאות: ואלכס - עלותו סאבול. יצבע י. כ. י. חקתי. דמיו. סוף בשור. ישיקרא. ילגו וילעבר. סוף בשור. ישיקרא. ילגו וילעבר.

ארנן כפי לשוני ושפתי - שסימתי פי בחקתי
 לנאדר בקדש ותהלות נורא - שיר ושכחה שנגמר ויקרא

שלג ויקרא יש קדשים

נפלתה או חפשה לא נתתלה בקרת תהיה לא יומתו כילא חפשה:
כא והביא את אשמו ליהוה אלפתח
אהל מועד איל אשם: כב וכפר עליו
הכהן באיל האשם לפני יהוה על-
חטאתו אשר חטא ונסלח לו

אונקלוס

ואתפרקא לא אתפרקת בכספא
או חריתא לא אתידיבת לה
בשטר בקרתא תהי לא יומתון
ארי לא אתחברת: כא ויתיה ית
אשמה קדם // לתרע משפן
ומנא דכר לאשמה: כב וכפר
עליויה כהנא בדברא דאשמה
קדם // על חובתה דהי חב

לקט בהיר

פד דגמריין מגט אשה בג"ש לה לה, דכתיב וכמו לה
(ח"כ): פה) מלשון לא יבקר בין טוב לרע (לקמן כ"ו)
ליג, כלומר יש לעיין ולירד לעומקו של דבר למלוא האמת,
ואין הפי' שהצ"ד שדנו בפרט שפחה אחת יש להם לבקר, כי
פשוט הוא, שהלא כל צ"ד הדנין דיני נפשות יש להם לבקר
(כ הקשה הרמב"ן ו"ל, ואדרבה כאן אין לריכין לבקר,
שהלא מצוקר הוא, שהכחוב אומר דבר ברור ובהיר שדיים
במלקות וקרנן ואינם במיתה, אלא הפי' שהכחוב צעמנו
דיבר לעמנו שהוא הכחוב הוא הצ"ד המלמד ומורה הלכות
לצ"ד שלמטה, ומתנולל ואומר שיש עלי לבקר ולומר לצ"ד
שלא להרוג בחנם בסוכרם שאשת איש היא, ואמת
דחו: פ) פי' עיקר הכתיב בל לומר שהיא במלקות
וגעמנו ג"כ שמהל בקריאה מאמר שלא אמר במלקות מיתה,

ואמר לשון שיש בו גם כן לשון קריאה, ואמר הלכה זו כאלו, לפי שזו הזמנות ראשון שהכחוב הזכיר מלקות (ב"ב): פז)
ובגמ' גדול הדיינים מקרא, שני מוכה, שלישי אומר הכהו: פח) מדכתיב תהיה לשון נקבה, ופתח בלשון זכר דכתיב ואיש
כי ישכב, ובקרבן הוא להפך הוא חייב ולא היא דכתיב והביא את אשמו, מיעוט הוא, אשמו שלו ולא שלה, וזריכים לנו
המיעוטין, שבלא זה היינו לומדים זו מה זה מזה, שהלא בכל העבריות שזו העונשין לו ולה (רא"ם): פט) הוסיף רש"י
שאין קידושה קידושין, וגם כל ההסבר למה, לפי שבלא זה נראה טעמה למחור, שהלא אדרבה לפי שהיא שפחה והוא בר
ישראל אי"כ הפגם גדול יותר, לזה אמר שהטעם שייך על בעלה הראשון שאינו בעלה גמור כי לא חופשה לפיכך אין כל כך
חטא ואשם על השני, ועוד כל ההסבר הזה לנוכך דיוק בל, שמדיוק זה למדו רז"ל שהעבד והשפחה אמר החופש מותרין ללא

אור החיים

ואמר כי אין הלאו בזה לקשר בהמה עם בהמה
בהמה עבורה. ואם לא אמר הכחוב בהמתך לא
הייחוי יודע שהעבורה בכלל ואדרבה יוכשר
המעשה לזד שהיא התקשרות מין עבורה, והגם
שהיה ה' מרבה איזה ריבוי הייתה דורשו בזה
משאר הערובות עמא וטבורי:

אור בהיר

צו) ומאמר שהוכרז לומר בהמתך, הם לעשות לדרוש ולא בנחת חברו, הוצרך את חקותי לרבות:

אונקלוס

וישתבק לה מחובתה די חב:
כג וארי תעלון לארעא והאבון כל
אלן דמיכל והתקון דתקא ית
אפה תלת שנין יהי לבון דתקא

ויקרא יש קדשים שלג

מחטאתו אשר חטא: פ שלש כג וכי-
תבאו אלהארץ ונטעתם כלעין
מאכל וערלתם ערלתו אתפריו
שלש שנים יהיה לכם ערלים לא

רש"י

מחטאתו אשר חטא. לרבות את המזיד כשוגג (ח"כ - כרייתת ט'): (כג) וערלתם ערלתו, ואלטמטס
לטימחתיא, יבא לטוב ונסתם*. מליהנות ממנו:
שלש שנים יהיה לכם ערלים. מאימתי מונה לו,
משעת נטיעתו (ח"כ), יכול אם הלניעו לאחר שלש שנים
יבא מותר (ח"כ), ח"ל יהיה בהוייתו יבא (ח"כ):
שינוי משמאות * ונסתר (ח"כ):

לקט בהיר

נקלה, למר אפילו בעל פה ולמר בשטר (רא"ם): צ)
דברי רבנו הם עו"ה: האמת הוא שהשפחה חייבת מלקות
אם הזדה, אבל בשוגג פטורה והבעל חייב בקרבן אשם בין
שוגג ובין מויד מדכתיב ב' פעמים מטאתו אשר חטא חד
לשוגג וחד למויד, ואם לא היה לנו רק פעם א' מטאתו אשר
חטא, היינו אומרים שפשוט שהיא במלקות צמוד כי אין
מלקות בשוגג, והוא בקרבן בשוגג שסתם קרבנות כמעט
כולם בשוגג באים, ובפרט שתיבת חטא שוגג יגיד, וזה שאמר רש"י לרבות את המויד, כלומר מחמת היסור ידענו שגם מויד
הוא בקרבן, אבל כאשר כתוב לפנינו ב' פעמים אשר חטא אי"כ הוא להפך שהראשון יגיד את המויד דומיה למלקות השפחה
שמייירי בהזדה כמו כן אשר חטא הראשון יגיד קרבנו צמוד, והשני אומר את השוגג, וזה לא יקשה לך שבגמ' מסקינן הפך
רש"י זו, לרבות שוגג כמזיד (ג"א), או אפשר שהח"כ מייירי לענין סליחת החטא, לזה צאמרנו פעם אחד ונסלח וגו' אשר
חטא הוא השוגג ובפעם שני בל לרבות שגם מויד נסלח לו, משא"כ הגמ' מייירי צחיוב הנחת הקרבן אי"כ הוא להפך הראשון
אומר שמויד חייב קרבן, וזה השני לעשות השוגג כמזיד שגם הוא חייב (ב"ב): צא) כבר פירשנו בפי' ארא בפסוק ערל
שפחים ובכמה מקומות שתיבת ערלה פירושו מובדל מופרש ומכוסה, פעם הוא מכוסה בדבר גוש, פעם הוא מובדל שאין
להשיגו וכדומה, וכאן הוא לטוב ומכוסה מחמת איסורו שהתורה נמנה עליו, שאטימתי יהיה אלכלם אטומה, כלומר מקבלו
איסורו עליכם, והוציא הכחוב איסור הגאה שלו בלשון זה, ולא אמר כן בשאר איסורי הגאה, לפי שאטומה היא הפך פתוחה
וכשהפרי החמיל ללאת נקרא פתח הסמדר (שיר ז' י"ג), וזה יהיה לכם כאילו לא הוציא פתח ולא פתח הסמדר
(רמב"ן): צב) ולא משעה שהחמיל לעשות פרי, שאם אפילו לא גדל כלום בג' שנים הראשונים, אע"כ שנה רביעי מן
הנטיעה פירותיו נטע רבעי, ולשנה הבאה מותר, מדאמר הכחוב ונטעתם הלא פשוט הוא שבלא נטיעה אינו לומה, הרי
שבנטיעה מליה (ג"א), ועוד מדאמר ערלים לשון רבים ודאי שקאי אכל עץ מאכל שהם העצים ערלים שלש שנים, ולא על
פרי שהוא לשון יחיד (ב"ב): צג) פי' אותן פירות שגדלו בחור ג' שנים ראשונים יהיה ממתין ומלניע אותם ויאכלם

אור החיים

כג. וכי תבואו אל הארץ וגו' (ח"כ). ג' מלוח נאמר
כאן, א' ביאת הארץ (ח"כ) ע"ד אומרים
(כתובות ק"י): הכל מעלין לארץ ישראל וכי. ב'
לנטוע כל עץ מאכל לשבח הארץ. ג' לנהוג שני
ערלה. עוד ירמוז בצאמרנו וכי תבואו אל הארץ שלא
תהיה בכוונה לחיאבון המורשות אלא תהיה כוונה
הביאה אל הארץ לחיובו ולחשק הארץ הקדושה

אור בהיר

צד) למה תלה בציאת הארץ, הלא ערלה נוהג בכל מקום, וזה"ל הידיעה, ולא אמר אל ארץ נעטן, גם קשה איה גזירת הכתוב, הלא
אמר וא"י בכל פרט. צדח) ובאילו אמר וכי תבואו אל הארץ תבואו.

קלד

תהלים בו כו

תרגום

שֹׁחַד: יֵא וְאֲנִי בְּתַמִּי אֶלֶךְ פְּדַנִּי וְחַנּוּנִי: בְּדִידְהוֹן עֲצַת חֲטָאִין וּמִינְהוֹן מַלְיָן שׁוֹחַדָּא: יֵא וְאֲנִי בְּשִׁלְמוֹתַי אֶל יְהוָה: פ כו א לְדוֹד | יְהוָה | אֹרֵי וּישְׁעֵי יְבִרְגְלִי קָם בְּרִיבְרִיעָא בְּכַנְיִשַׁת צִדִּיקוֹן אֶבְרָךְ יי: א לְדוֹד יי נְהוּרֵי וּפּוֹרְקֵנִי מִפּוֹן אֲדַחַל יי עוֹשְׂנָא דְחַיִּי מִפּוֹן רִשְׁיִי

(יב) רגלי עמדה במישור. מדך ישרה:

מצודת דוד

(יא) ואני. אבל אני הלא בתומי אלך, לזה פדני הישר ובהקהל רב אברך לה, ואיני כמוהם להיות ממתת החטאים: (יב) רגלי. הלא רגלי עמדה בדרך רומה להם: (א) ה' אורי. הלא ה' מאור לי כעת צרה,

אבן עזרא

(יא) ואני בתומי. בלא זמה, והטעם שיוכיר בתחלה (לעיל פסוק א') בתומי הלכתי עד עתה, וככה אלך ואתה תפדני מוימותם: (יב) רגלי. טעם בתומי, תום לבבי. וטעם רגלי ללכת בדרך ישרה. והנכון בעיני, כי אתה תפדני וחנני. פדני מהצרות וחנני מטובך כפי שתראה חם לבבי, ואז אודה את שמך. ואמר: (יב) רגלי. כלומר שלא מטה רגלי לפיכך במקהלים אברך את ה': (א) ה' אורי. הואיל והוא אורי וישעי ממי אירא. ואמר אורי.

רד"ק

ההודג והמכה שיעשו ביריזם, וכן השוחר שיקבלו, כמו שאמר וימינם מלאה שוחר. ויש לפרש בידיהם כדשוחם, ממון מקובץ מגזל ועון: (יא) ואני. לא אתעסק בדברי מרמה לא במחשבה ולא במעשה:

מדרשי חז"ל

וכן בדרך הוא אומר אל תאסוף עם חטאים נפשי אלו הנסקלין והנשרפין, ועם אנשי דמים חיי אלו הנחרגין והנחונקין. (ילקוט שם).

דבר אחר, אל תאסוף עם חטאים נפשי אלו המצריים, שכן יעקב צוה את יוסף אל נא תקברני במצרים. ר' יוחנן אמר: בשני מקומות מצינו שהצדיקים מבקשים מהקב"ה שלא יאספו עם הרשעים. כדניאל שאמר ורחמין למבעי קדם אלה שמיא על רזא דנה די לא יהובדון דניאל והברוהי עם שאר חכימי בבל, ודוד אמר אל תאסוף עם חטאים נפשי. וכן מצינו בגבל שתלה לו עשרה ימים, שכעת ימי אבלו של שמואל ושלשה ימים במגפה שלא יתערב אבלו של רשע באבלו של צדיק. (תוספתא סנהדרין).

(יא) ואני בתומי אלך וגו'. כשעה שהלך אברהם אבינו לעקוד את בנו, קדמו שטן בדרך ואמר לו הנסה דבר אלך תלאה הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק, כושל יקמון מולך כי עתה תבוא אליך. אמר לו אברהם אני בתומי אלך. (סנהדרין פט:).

ואני בתומי אלך. קיימתי את התורה דכתיב תורת ה' תמימה. וכן הוא אומר תמים תהיה עם ה' אלהיך. דבר

נושאי הפרק

- (א-ג) תיאור הבוטח בה' באמת ושלוותו.
- (ד-ו) משאלת לבו היחידה של דוד המלך.
- (ז-י) תחינת דוד להתקרבות לה' ולהנצל משונאיו.

תרגום

תהלים בו

קלד

אֲדַחַל: בְּכַד יִתְקַרְבוּן עָלַי מִבְּאֲשֵׁין לְיִרְמָא ית בְּסַרִּי מִעֵיקֵי וּבְעָלֵי דְכָבֵי הַנּוֹן אֲתַקְלוּ וּנְפְלוּ: גֵּאִין תְּשֻׁרֵי עָלַי מִשְׁרִית רִשְׁעֵי לֹא אֲדַחַל לְכָבֵי אִין תְּקוּם עָלַי קִרְבָּא פְּדָא אָנָּא סְבִיר: דְּחָדָּא בְּעֵיתִי מִן קָדָם יי יְהוָה אֲתַבַּע דְּאֲתַבַּב בְּבֵית אֲדַחַל יי עוֹשְׂנָא דְחַיִּי מִפּוֹן רִשְׁיִי

(ג) בזאת אני בוטח. נמה שאמר למעלה ה' מעוז חיי:

מצודת דוד

אם כן ממי אירא: (ב) בקרוב. כעת קרבו רשעים לבוא עלי לאכול בשרי, והמה לי לאויבים, ובודאי לא יחזרו מרעם, אבל בעת ההיא עזרני ה', והמה כשלו ונפלו ונמלטתי מידם: (ג) בזאת. באמירה הזאת שאמרתי והוא ה' אורי וישעי: (ד) שבת. שאשב בבית ה' טוב לי: לחזות. לראות בנעימות תורת ה':

אבן עזרא

הגוף, ומעוז חיי קשור הנשמה בגוף, על כן לא יפחד מאדם שיפרידם: (ב) בקרוב. יש אומרים בקרוב מגורת המלמד ידי לקרב (לקמן קמ"א), ואחרים אמרו באשר יקרבו אלי. ואמר רבי משה כי טעם צרי ואויבי אנשים ידועים שהיו שונאים: (ג) אם. גם אם תחנה עלי מחנה שהם מהגוים, ואם הם רבים, ואם הצרכתי לבא למלחמה עמהם בזאת, והטעם

רד"ק

כי הצרה רומה לחשכה, והתשועה ממנת היא האורה, והוא מעוז חיי גם כן: מפי אפחד. שימיתני, כי הנשגב במגדל עוז ירא ופחד פן יצורו עליו אויביו ויכבשוהו, או יצורו עליו עד שימות שם ברעב ובצמא, מכל זה אין אני פחדר הואיל והאל מעוז חיי: (ב) בקרב. יש מפרש בקרוב ענין קרב ומלחמה, כלומר בהלחם עלי. או פירושו כמשמעו. אמר אף על פי שהיו קרובים עלי להמיתני והו לאכול את בשרי, לא פחדתי מהם כיון שהאל מעוז חיי, ודאיתי כי כן היה פעמים רבות כשהיו באים צרי ואויבי לי.

מדרשי חז"ל

ואויבי לי, אתה מוצא מנין ימות החמה שסי'ה ומנין השטן שסי'ר, שכל ימות השנה יש לו רשות לקטרג חרץ מיום הכיפורים. אמרו ישראל לפני הקב"ה אם תחנה עלי מחנה בזאת אני כושח, שהבטחתנו כתורתך בזאת יבא אחרך. (ויקרא רבה כא).

(ד) אחת שאלתי מאת ה' וגו'. אמר לו הקב"ה, דוד

לעבד שיהא כרבו. (ילקוט שם).

קלו

תהלים כו

תרגום

בְּנֶעֱם יְהוָה וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ: הַ כִּי יִצְפְּנִי |
 בְּסִכְהַ בַּיּוֹם רָעָה יִסְתַּרְנִי בְּסִתְרֵי אֱהָלוֹ
 בְּצוּר יִרְוַמְנִי: וְעֵתָה יְרוֹם רֵאשִׁי עַל
 אֵיבֵי סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָה בְּאֱהָלוֹ וּבְחֵי
 תְרוּעָה אֲשִׁירָה וְאֹמְרָה לַיהוָה: וּשְׁמַעַ
 יְהוָה קוֹלִי אֲקֹרָא וְחַנּוּנִי וְעֲנִי: הַ לְךָ |
 חֲזוֹר וְאָבוֹם בְּמִשְׁכְּנֵי וְכִסֵּי דַעְוָא אֲשַׁבַח וְאֶבְיַע קְדָם יי: וְקַבֵּל יי צְלוֹתַי בְּמִקְרָאֵי וְחוּם
 עָלַי וְדַחַם יְחִי: הַ לְךָ אָמֵר לְבִי בְּעֵי אַפִּי יְתִ סָבַר אַפְּךָ יי אֲתַבַּע:

רש"י

(ד) ולבקר בהיכלו. ליראות שם כלל סקר ונוקר, נאמר על יואש בן אחזיה שהסמירמו יהושעב אחותו
 כן פירשו דוגש. ומנחם חנרו עם לא יבקר בין טוב
 לרע (ויקרא יב ג), אבל דוגש פטר לשון סוקר: (ה) כי יצפנני בסכה. בטוח אני שילפנני צמית
 מקדשו. וענינו כסדר עולם (פ"ט) שהמקרא הזה
 נאמר על יואש בן אחזיה שהסמירמו יהושעב אחותו
 צעליים בית קדשי הקדשים. כענין שנאמר (מ"ב יא
 ג) ויהי אהיה צמית ממחנה שם שנים: בצור
 ירוממני. העמיד על סלע רגלי: (ו) זבחי תרועה.
 זמנים שאומר עליהם שיר:

מצודת דוד

מצודת ציון

ולבקר. לדרוש בהיכלו בדבר מצות ה': (ה) כי יצפנני.
 ביום בוא האויב הסתירני בסוכתו ולא יכלו לי:
 בצור. היה מרום אותי להתגבר עליהם כאילו
 עמדתי על צור גבוה. כי בן הדרך שהעומד ממעל הוא
 מתחזק על העומד מתחת: (ו) ועתה. כאומר הנה עם
 כל זה הייתי מוטרד במלחמה, ולזה אבקש עתה ממך
 שראשי ירום על אויבי מסביב שלא ילחמו עוד בי:
 ואזבחה. ואז אזבחה ואתה וארבע בשמחה יותר מאלו
 ילחמו בי ונצחתי אותם: (ז) קולי אקרא. קולי אשר
 וטעם בצור כי אהיה בסתר אהלו כאילו אני בצור
 מרומים: (ו) ועתה. אף על פי שלא יעשה מהיום
 מלחמה, ראשי ירום כי הוא בסתר עליון: זבחי
 תרועה. כדרך וביום שמחתכם (במדבר י"ג) כימי
 שמחת חזקיהו: (ז) שמע. חסר מלת אשר, או טעמו
 זה השם הנכבד שאני קורא ומזכיר: וחנני וענני. וזה
 לאות כי יתפלל בעד ישראל הנלחמים עם הצרים,
 והוא הבית שהיה שם הארון להתעסק בעבודת
 האלהים בצרכי הנפש. וזה לחזות בנועם ה' ולבקר
 בהיכלו, שיהיה לי פנאי לבקר ולחפש בשכלים
 הנפדרים שהם מלאכי שמים אשר הנפש גזורה מהם
 ואליהם תשוב: (ה) כי. עתה בהתעסקי בצרכי הגוף

אבן עזרא

כמו לא יבקר בין טוב לרע (ויקרא
 כו ג), והטעם שהכהנים היושבים תמיד בבית
 ילמדוהו וירוחו. ויש אומרים לבקר, ללכת בכל בקר
 ובקר בהיכל השם, כמו השכם והערכ (ש"א יז טז):
 (ה) כי. הוא יצפנני, ולא יוכל לגעת אלי כל אויב:
 בסכה. הוא ירושלים, כמו ויהי בשלום סכה (לקמן ע'
 ג): ביום רעה. מערכת רעה מכוכבים כנגד מזלו.

רד"ק

יעשה עמי טובה, ויתן שאלתי ויצפנני בסוכה מזרם
 האויבים שלא ישגוני. וזהו ביום רעה שהם חשבו
 לעשות לי רעה, והוא יסתירני בסתר אהלו וירוממני
 בצור שלא ישגוני יד אויב: (ו) ועתה. בהצילי מאויבי
 שהיו סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה, כלומר

מדרשי חז"ל

(ו) ועתה ירום וכו'. ומי הם אויבי עובדי אלילים, כיון שעשו ישראל את העגל היו אומרים אין להם תקומה ואינו חוזר
 אליהם לעולם, כיון שאמר להם הקב"ה שיקריבו לו שנאמר: שור או כשב או עז וגו', מיד נגלה ראשם. (נחמהא).

תרגום

תהלים כו

קלו

אֵלָא תִסְלַק שְׁכִנְתְּךָ מִנִּי
 לֹא תִצְלִי בְרוּחָא לְעִבְרֵךָ
 סִיּוּעֵי הָיִיתָ לֹא תִמְלִטְלִי
 יְחִי וְלֹא תִשְׁבַּקְנִי אֱלֹהֵי
 דְפִרְקֵנִי: יִמְטוּל דְאִבְרָא
 וְאִמָּא לְשִׁבְקוּ יְחִי יי
 יִכְנֹשׁ לִי: יֵא אֲלִפְנֵי יי
 אֲוִרְתְּךָ יִדְבְּרֵנִי
 בְּהִלְכְתָא תְרִיצָא מְטוּל
 תִּשְׁבַּחְתִּי: יֵב לֹא תִמְסַרְנִי בְרַעוּת מְעִיקֵי אַרְוִם קָמוּ עָלַי סְהַדֵּי שְׁקֵרָא וְקִמְלֵי תִטּוּפָא:

רש"י

(ח) דף אמר דבי בקשו פני. כשילך, כשלימותך,
 אומר (לי) לבי בקשו כולכם ישראל את פני, ואני
 שומע לו, את פניך ה' אבקש: דף. כמו הן אני
 כפיך לאל (ויזו ג) ו) במקומו, אם לאל תרצון (פס
 יג ט) במקומו, אף כאן לך אמר לבי, במקומך צא

מצודת ציון

מצודת דוד

ט) תפושני. כמו תעובני, וכפל הדבר במלות שונות:
 (יא) הורני. למדני: שוררי. ענין הבטה. וכן שאפו שוררי
 (לקמן ט ג), ורצה לומר האויבים המביטים עלי בעין רעה:
 (ט) תפושני. כמו תעובני, וכפל הדבר במלות שונות:
 (יא) הורני. למדני: שוררי. ענין הבטה. וכן שאפו שוררי
 (לקמן ט ג), ורצה לומר האויבים המביטים עלי בעין רעה:
 לי די מחסורי: יאספני. אסף אותי אליו בתת לי די מחסורי: (יא) שפנן שוררי. כי כשאנשל בדרכי ה' ואענש
 עליו, ישמחו שוררי ויאמרו ידיהם רמה:

אבן עזרא

כי הם אנשיו: (ח) דף. אמר דבי משה, כי לך
 כעבורך, כמו אמרי לי אחי הוא (בראשית כ ג).
 והטעם, אני אומר מה שצונו לנו ביד שלוחיך
 ואמרת לנו בקשו פני על כן את פניך ה' אבקש:
 (ט) אף תפ. פועל יוצא, והפעול עבדך; כמו קיר
 נטוי (לקמן טכ ד), על כן אחריו עזרתי: והטעם
 עזרתי עתה כאשר עזרתני מנעורי ועד עתה: (י) כי

רד"ק

זכאים עם תרועה ושכח והודאה שהצילני מאויבים
 רבים ואשירה ואזמרה לו. כל זה החסר הוא עמי,
 אבל זאת השאלה הנזכרת אני שואל, ועל זה אמר
 שמע ה': (ח) דבי. שואל תמיד כעבורך לפני בקשו.
 כמו שאמר אף לילות יסרוני כליותי, לבי יסרוני
 כעבורך, ואומר לפני שיבקשוך ותהיה מגמתם אליך,
 ובעבור זה את פניך ה' אבקש, זה היא השאלה
 ששאלתי כי לבי יענני כן: (ט) פניך. שאבקש אל
 חסרתיה ממני: אף תפושני. כעסקי העולם הזה, שהם

בני

מאמרי חדשי תמוז אב, מאמר ה, נחמה ה, ז

יששכר

נחמה ה

במשפט כללי הדקדוק דהוה ליה כסגול, ויתבאר על פי מה שכתבנו בדרושי חנוכה בנוסח התודאה (כסלו סכת מאמר ד סימן טו), דהנה מתחלה אומרים כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל וכו', ואחר כך בעת הישועה אומרים ואחר כך באו בניך וכו', הנה מתחלה קאמרינן עמך ישראל ואחר כך בניך, והוא על פי מה שדרשו חז"ל (שמירי כו ב) בפסוק ויבא עמלק (שמות יז ט) מה כתיב למעלה (שם ז) על נסותם את י"י לאמר היש ד' כקרבנו אם אין, ואמרו במשל לתינוק שהיה מורכב על כתפיו של אביו, ראה תפוח נתן לו, ראה אגוז וכו', ראה התינוק אדם אחד שאל לו היכן אבא, אמר האב אינך יודע היכן אני, השליכו מעל כתפו וכו' הכלב ונשכו, התחיל צועק אבא אבא, זהו שתיקנו בנוסח התודאה כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך וכו', ובאו להגביר עליהם חכמות היצוניות הקירות פילסופיות, והנה בשעת הישועה אמר ואחר כך באו בניך, ידעו שהם בנים העמוסים מני כמון והם כמכע נמשכין אחריו כבן אחר אביו, ואין צריך לחקירה רק באמונה כמכע אצלו, וכבר ידעת (חייג סה:) אמונה היא למעלה מן החכמה והוא בבחינת כתר, והנה (תיז קכט) נקודת קמץ מורה על הכתר, והוא שאמר ככאן וראו כל אפסי ארץ בקמץ, יבינו אשר הכל כדון אמת כיון שאנחנו נמשכין אחריו כאמונה (כתר קמץ), הנה זה יורה שאנחנו בניו לו ית"ש, וכיון שאנחנו בניו הנה הש"י נקרא עלינו אב, ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, הכן הדברים.

ג) עורי עורי לבשי עזן ציון לבשי בגדי וכו' כי לא יוסיף לבוא בך עוד ערל וממא (ישעי נב א), להכין מה זה כנותן טעם ללבישת בגדי תפארת מפני שלא יוסיף לבוא וכו', אבל הוא, דכנסת ישראל וירושלים עיר הקודש כל ימי עניה ומרודיה איהו מנוול נפשה לגבי שכאי בכדי שלא תיטב בעיניו כמו שאמרו בגמרא בשבועה (קדושין יב), והוא שאמר הנביא ברוח קדשו, שמעתה תלבש בגדי תפארת תכשיטי כלה ויתראה יופיה לבעל נעוריה, ואין חשש עוד פן יבואו זרים להתגרות בה כי לא יוסיף לבוא עוד ערל וממא.

ס) עיין סידור הרב, ועיין מגלה עמוקות פי' ואחזקו נב ע"ב.

א) ברנע קמון עובתיך וברחמים גדולים אקבצך (ישעי נד ז), לכאורה קשה דאין זה דבר והיפוכו, דהתחיל בזמן, ולמר שלא נתארך הזמן של העויבה, הוה ליה לסיים אבל הזמן של הקיבוץ והישועה תהיה לאורך ימים, או הוה ליה למימר ברישא דומיא דסיפא כמעט קצף עובתיך וברחמים וכו', ונראה לומר על פי מה שאמרו בגמרא (ברכות ז), וכמה זעמו רגע, וענין הרגע הוא סוד העיבור (נהי לה) שהוא בעולם הזה בגשמיית דע"ג ימים עם ג' ימי הקליטה שאו אין הולד בתגלות, וכיון שהגיע זמן הולד להתגלות בלידה נעשה הרחמים גדולים היונו ג' חדרי הרחם (חדר פרודודור עליה) שהיו צדים כל ימי העיבור, עתה מתרחבים ונעשים גדולים כדי שיצא הולד, ומעתה תבין, ברנע קמון עובתיך, העויבה היה כענין העיבור, והקיבוץ כלידה, הכן.

נחמה ו

א) ושמתיך לגאון עולם (ישעי ס טו), על פי כתיבי האריו"ל (מארי אור ב ג) גאון נקראו המוחין, והוא ושמתיך לגאון עולם, לעולם לא יסתלקו המוחין דגדלות ולא יהיה עוד שינה ותרדמה, משוש דור דור (ישעי שס), (עיין בכוונת פפ"ח ש"ה ס"ו) לדור דור המליכו לאל) דור דור לאה ורחל, דכיון שיהיה מוחין דגדלות ועל ירי המוחין באים התולדות כי (מגדרין סח) קמון אינו מליד, הכן, על כן המוחין הם משוש דור דור כנ"ל, והשם הטוב יכפר.

נחמה ז

א) בכל צרתם לא צר (ישעי סג ט) (לו קרי), כתיב (תהלים ל ט) אליך הוי"ה אקרא ואל אדניי אתחנן, (הגם שבכמה מקראות בדפוס ס) נדפסו שניהם הוי"ה, הנוסחא המדוייקת הוא שם הב' אדניי, ועיין הפירוש באבודרהם, ועיין בפרי מגדים (אריה) באיגרת הפתיחה), וכתבתי פירושו (אגריס ס"ה סמא), דהנה הפגם שנעשה בעונותינו הרבים, הנה לשם הוי"ה (תורה שבכתב אני נכתב) אין מניע הפגם, מה שאין כן כביכול (חייב ע"ב) שם אדניי בחינת שכינה (תורה שבעל

בני

מאמרי חדש אלול, מאמר א, מהות החדש

יששכר

קסו

שבעל פה אני נקרא) כביכול שוכנת עמנו בגלותינו בידוע, (הכן מה שאמר שלמה (משלי י א) בן חכם ישמח אב וכן כסיל תונת אמו, הכן), ומסילא רוחא לן שמעתתא, הכתיב (היינו בחינת תורה שבכתב)

י) יחודא עלאה שמע ישראל, יחודא תתאה ברוך שם (ח"א יב), ועיין אגרא דפרקא סימן רג בביאור דברי הוהר הרומה קלד ע"א. מגלה עמוקות פרשת לך דף סו ע"ב.

נכתב ל"א כאל"ף, לא צר, כי הפגם אינו מניע לשם, מה שאין כן בקריאה כפח (בחינת תורה שבעל פה) קריין ל' צר בוא"ו, ובמהרה תהיה אם הכנים שמחה, ותתבונן כמעט קם בחילופי אתוון של יחודא תתאה ועד בחילופי אתוון אהוד של יחודא עילאה, אם כן אות ו' של יחודא תתאה תסודת אות א' של יחודא עילאה הוא כענין הקרי והכתיב, והכן.

מאמרי חדש אלול

מאמר א

מהות החדש

בו ידובר צירוף השם של החדש ומולו, ואיך הוא החדש אשר הוכן לתשובה, וכמה רמזים מפסוקי התורה המרמזים על [הזמן] ההוא, והוא זמן הרצון המתגלה כאשר יתבאר אי"ה.

א) צירוף שם הוי"ה של החדש אלול הוא הרו"י, יוצא מן סופי תיבות (דברים ו ב) וצדקה תהיה לנו כל (משנה אלול א א), והנה אלו התיבות הו"י האותיות של השם היינו וצד"ק תה"י ל"ג ר' בנימטריא בתשובה, רמו שהחדש הזה שהצירוף הנ"ל שולט בו הוא, מסוגל להתעסק בתשובה, ראשי תיבות של הארבעה תיבות הם ותל"ך, בנימטריא תמוז א"ב, רמו שהדינים של תמוז אב, נמתקים באלול, וכתבו הראשונים (רי"ח שעה"ק פ"ב קעה סו"ע"ב אי) שהבעל תשובה יהיה נוהר מאד שלא לשנות דיבורו ויהיה דובר אמת, על כן אמצעי התיבות הנ"ל הי"ן צד"ק, על דרך שאמרו רז"ל (ב"מ מט), שיהיה ה"ן שלך צדק וכו', עוד נרמו ראשי תיבות של אלו התיבות בנימטריא אברה"ם יצח"ק (חייג שג), הן הנה אהבה יראה, ה"ן צדק באמצע מדת אמת ליעקב.

אי) מהרש"א חז"א"ג סנהדרין צב. בשם בעל העיקרים מאמר ב פרק ל, ועיין בינת יששכר דרך המלך י בשם ספר איומה כנגדלות בשם שמעון בן שפת. ספר חסידים סימן תרמו. וי' השמונים פרק כד.

ב) מז"ל אלול בתול"ה (צירה פיה) בנימטריא (תהלים ק"ג ט) א"ם הכני"ם שמח"ה הללו"ה, כבר ידעת (חייג ע"ג) תשובה היא בחינת בינה אימא עילאה, על כן נכבד הרמו לחדש הזה המסוגל לתשובה, ויתבאר עוד אי"ה.

ד) מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מו"י (משלי יח כב), עם היות (שבת טג), שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, עם כל זה בדרך רמז נראה לי לפרש על חדש אלול (ועל ידי זה יונה לנו שפיר ויפק רצון וכו'), ונאמר, דהנה ימי אלול הן המה ימי רצון, (פרד"א ספ"ח) הימים שעלה משה להר לקבל לוחות אחרונות ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ומחל להם, כאו והלאה הימים האלה הם ימי רצון לעורר נפשות ישראל בתשובה, וכביכול ימינו ית"ש פשוטה לקבל שבים, והנה מיום שחטא אדם הראשון ונמשך אחר עין הדעת טוב ורע הנה יש בכל אדם מציאת טוב ורע, ועל פי הרוב הרע מתגבר ונדמה לאדם כדעתו שזה הוא הטוב, אבל בעת שמתעורר הרצון העליון לעורר נפשות ישראל לתשובה, הנה מוצא האדם בדעתו את הטוב, ומתהרט

בני

מאמרי חרש אלול, מאמר א, מהות החדש

יששכר

האדם, אבל התחלת העולם בכ"ה אלול (ויקרא כג א). אימתי היתה עליית הרצון כביכול באלול, מאז והלאה הוקבע לדורות הימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה ימי רצון, על כן עליית משה לחר לקבל לוחות אהרונות ברצון שיתרצה הקב"ה לישראל היה גם כן בימים ההם, (ועיין מה שכתבתי לקמן (סימן יא) במנין השעות שישנם בחדש תרצ"ו, (משלי טו ז) ברצות י"י דרכי איש וכו').

ואומר לך עוד, הנה ברצון הזה שעלה ברצוני ית"ש לבריאת העולם הנה ישראל עלו במחשבתה, (בראשית א א וברש"י) בראשית כשכיל ישראל שנקראו ראשית, והנה הבורא כל ית"ש עלה ברצוני שיברא עולם כזה שיהיו כל הפעולות והמעשים נעשים על ידי אתערותא דלתתא, אם כן כביכול היה בהכרח בראשית המחשבה הקדומה איזה ענין אתערותא, כדי שיהיה אחר כך כן הנהגת כל העולמות על ידי אתערותא דלתתא, כי הכל הולך אחר היסוד שהוא שורש הכל, והנה איזה אתערותא היה באפשר להיות אז, והנה כביכול הספיק מחשבתן של ישראל אשר עלו במחשבה לפניו שיעלו מצות ומעשים טובים זה היה מספיק לאתערותא, זהו שרמזו חז"ל (כ"ד ה ה) נמלך בנשמותיהם של צדיקים (היא ד כג) המה חיוצרים יושבי נעמים עם המלך כמלאכתו, והנה הגם שלא היו ישראל עדיין במציאות ולא סיגלו עדיין מצות ומעשים טובים, עם כל זה הספיק לאתערותא מחשבתן של ישראל מה שיעשו אחר כך, הנה נשאר הכח הזה בימי רצון הללו באלול שאז היה הרצון הזה בשעת בריאת העולם, מאז והלאה הוקבע לדורות, אפילו ח"ו אין זכות ביד ישראל רק מקבלים על עצמם לעשות כשיושעו מצרתם ועניים ומרודם, הנה הש"י היודע ועד אשר ישראל במבעם המה לחלקו ית"ש ובחורים אותו לעבוד לבדו, רק תוקף הנלות והצרות והעוני והשעבוד מונע אותם, הנה מספיק גם כעת הסיגול מה שימגלו אחר כך כמו בשעת בריאת העולם שהיה הדבר רק ברצוני ית"ש היינו במחשבתנו וידיעתנו, וזהו שכתב הרמב"ם על הכעל תשובה (תשובה פ"ב ה"ג) ויעיד עליו היודע תעלומות וכו', וזהו שאנחנו אומרים בנוסח תפלתנו בימי הרצון הללו (איכה ה כא) השיבנו י"י אליך (מקודם) ונשובה אחר כך, ויספיק כל זה הגם שלא עשינו עדיין תשובה כשורה, רק כשתעזור

ומתחרט ושב על הרע, וממשיך אליו הרצון העליון ויקובל בתשובה שלימה (*), וזהו הנרמז, מצא אשה (כשזוכה האדם לבוא לימי אלול שמולו אשה היינו בתולה), אזי מצא טוב, או ידע ויבחין בין טוב וכו', אזי יופק רצון מ"י, היינו הרצון העליון המתגלה בימים ההם לקבלינו בתשובה שלימה.

ואומר לך על פי הנ"ל, מצא אשה (כנ"ל), מצא טוב, דחנה אמרו רז"ל (עין ב"ק ד"ג) מפני מה אין אות ט' בדברות ראשונות, שלא יאמרו ישראל (בשבירת הלוחות) ח"ו פסקה טובה, על כן בלוחות אחרונות שעלה משה לקבלם בימי אלול, ונתרצה הקב"ה לישראל ונכתב בלוחות (דברים ה טו) למען ייטב לך, הנח הימים האלה מסוגלים למצוא הטוב, הבן הדבר, וזהו שרמזו גם כן בתורה (שם ד ל) בצר לך (היינו כשהיה לך צר ולא תדע להבחין בין טוב וכו', אזי) ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים, היינו ימי אלול אחרית שנה, אז יבא לך אתערותא דלעילא מן הרצון העליון ויאירו עיניך את אשר לא טוב עשית, ושבת עד וכו', כי ימינו פשוטה וכו'.

(ד) הנה כתבתי לך טעם להימים האלה שהם ימי רצון, על שבהם היתה עליית משה לקבל לוחות אחרונות ונתרצה הקב"ה לישראל, והנה אומר לך דהימים האלה הם כסגולה לרצון העליון מעת בריאת העולם, והנה (רי"ה י"ג) בתשרי נברא העולם (לדעת ר' אליעזר דסוגיין כוותיה) כמו שאומרים (מוסרי ל"ה) זה היום תחלת מעשיך, והנה בריאת העולם היה ברצון, כי אין זה ח"ו כאומן שפועל פעולתו להשלים חסרונו, כי הוא ית"ש שלם בתכלית השלימות, רק שברא עולמו ברצון להיטיב לברואיו, וזהו שכתבו הטקובלים בלשונם בכמה מקומות (עיי' תחלת ספר הכללים) כשעלה ברצוני ית"ש לברוא העולם, ואם כן שהתחלת הבריאה היתה בתשרי (היינו בריאת

בני

מאמרי חרש אלול, מאמר א, מהות החדש

יששכר

קמח

כשתעזור לנו ותשיבנו אליך או נשובה אליך, וזהו חדש ימינו כקדם (היינו כימים קדמוניות), ימי קדם היינו ימי בראשית שלא סגלנו אז עדיין מצות ומעשים טובים וגם אפילו במציאות עדיין לא היינו, עם כל זה הספיק מחשבתנו לחידוש הזמן והעולם על ידי מה שנעשה ונסגל אחר כך, אם כן גם עתה עשה עמנו למען שמך חידוש הזמן לטובה ולישועה עבור הקבלה מה שאנחנו מקבלין על עצמנו לשוב אליך בתשובה אחר הישועה, הבן.

(ה) **אז** תשמח בתולה במחול וכו' (ירמי לא יב), שמעתי מאת שאר בשרי הרב החסיד הקדוש מוהר"ר אלעזר זצ"ל מנוחת כבודו בליוענמקא, אז תשמח בתולה (היינו רמז לחדש אלול אשר מולו בתולה, הנה תשמח) במחול (כשימחול הש"י עונותיהם של ישראל) עד כאן דבריו (עין תמו אב מאמר ד סימן א), והנה סיימתי פירושו הפסוק לפי זה, (ירמי שם) בחורים וזקנים יהיו, וקנים, היינו אותן שהיו צדיקים מעיקרא, בחורים, היינו תבעלי תשובות דהוו כבריה חדשה כאילו נולדו מחדש, כולם יהיו יהודיו, שגם תבעלי תשובה יהיה מדריתגת כמדריגת הצדיקים שלא מעמו טעם חמא, (ולפעמים תגדל מעלתן כמו שאמרו רז"ל (ברכות לד:).

ומעין הנ"ל באופן אחר, כשמחת בית השואבה היו הצדיקים נמורים משבחים ואומרים (סוטה גג). אשרי ילדותיניו שלא ביישה את זקנותיניו והיו משבחים ימי הבחרות, והבעלי תשובה היו אומרים אשרי זקנותיניו שכיפרה על ילדותיניו, הנה היו משבחים ימי הזקנה, וזהו בחורים וזקנים יהיו, הן אותם שמשבחים ימי הבחרות הן אותם שמשבחים ימי הזקנה, כולם יעמדו יחדיו לפני י"י לחיים ולשלום, וזה נחמד.

(ו) **בספר יצירה** (פרק ה משנה ה) המליך אות י' במעשה וקשר לו כתר וצרפן זה כוח וצר בהם בתול"ה בעולם ואלול בשנה יוד שמאל נפשו, זכר ונקבה, הנה המליך אות י' במעשה וצר בו אלול הוא הזמן המיוחד לתשובה, והנה אמרו במדרש (ויקרא לה ז) ושמרתם מצותי ועשיתם אותם (ויקרא ככ לא), (נראה דהוקשה לו דהוה ליה למימר

א) עיין שער יששכר תשרי מאמר סכת שלם סימן ה.

ושמרתם ועשיתם מצותי, ומדקאמר את"ם דרשו) מעלה אני עליכם כאילו עשיתם את עצמיכם, וכן אמרו בכעלי תשובה מעלה עליו הקב"ה כאילו עשה את עצמו מחדש (ויקרא ל ג), והנה חדש אלול הוא מיוחד לתשובה, ונעשים תבעלי תשובה כבריות חדשות וכאילו עשו את עצמם, על כן יש שייכות לאלול מעשה וכו' וצר בו וכו' ואלול בשנה, והנה המליך אות י' (דייקא) במעשה, והנה אות י' היא נקודה גלם ראשית המעשה, והנקודה גל"ם מקבלת כל הצורות, (עין בספר ברית כחונת עולם (מאמר אילול של יצחק פ"ב) ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון את עשרת הדברים (דברים ו ד), היינו מספר עשר דייקא שהוא מספר י', ואת י' הוא נכתב הראשון, כשרוצין לכתוב איזה אות הנה החתחלה והמכתב הראשון הוא נקודת י'). ועל כן צר בו בתולה בעולם, כנסת ישראל דומין תמיד לבתולה שלא שלט בה עדיין שום איש, וכביכול חביבה על דודה בכל פעם כשעה ראשונה, והנה החדש הזה המיוחד לתשובה מולו בתולה, דעל ידי התשובה נעשים כבריה חדשה וכאילו לא שלט עליהם היצר הרע.

י"ד שמאל נפשו, יד שמאל מיוחדת לתפילין, ועל ידי מצות התפילין אנו מעוררים תפילין דמארי עלמא שהם בשמאל כביכול, וכמו הדבר על פי מה שפירשנו (במאמרים (תמו אב מאמר ה) בנחמתות נחמה ד' (סימן א) בפסוק (ישעי ג"ג י) חשף י"י את זרוע קדשו וכו' ישועת אלקיני (עייין שם באריכות וכאן לקצר באתי), והוא על פי מה דקיימא לן על פי הספרי (תחומא האיני סוף פסוק ד) דתשובה לא סהני כי אם לישראל ולא לאומות, והנה הגוים יהיו מתמיהים שנראה ח"ו חסרון כמשפטו ודינו, דמסא נפשך אם התשובה מהני יהיו כל אפיין שוין וכו', אבל פירשו בו הראשונים דכדון וכמשפט הוא, והנה על פי משפטי התורה נראה דתשובה לא סהני דקיימא לן (כתובות יז) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, אבל בישראל הנה כתיב (דברים יד א) בנים אתם ליי"י אלתיכם, הנה אנתו בנים והקב"ה נקרא עלינו אב כי אנחנו עמוסים מני כבודו כביכול מן עצם אצילות הקדש, והנה קיימא לן (קושיין ג"ג) אב שמחל על כבודו כבודו מחול, על כן על פי הדין הוא דתשובה מהני לישראל, מה שאין כן באומות העולם (תהלים מז ט) מלך אלתיים על גוים, ומלך

לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים:
 מה-נתאונן ומה-נאמר מה-נדבר
 ומה נצטדק: נחפשה דרכינו ונחקרה
 ונשובה אליך, כי ימיך פשוטה
 לקבל שבים:

לא-בחסד ולא-במעשים באנו
 לפניך, כדלים וכרשים דפקנו
 דלתיך: דלתיך דפקנו רחום וחנון,
 נא אל-תשיבנו ריקם מלפניך:
 מלפניך מלפנו ריקם אל-תשיבנו, כי
 אתה שמע תפלה:

שמע תפלה, עדיך כל-בשר יבאו:
 יבוא כל-בשר להשתחוות לפניך יי:
 יבואו וישתחוו לפניך אדני, ויכבדו
 לשמך:

באו נשתחוה ונכרעה, נכרעה לפני-
 יי עשנו: נבואה למשכנותיו,
 נשתחוה להדם רגליו: באו שערי
 בתודה חצותיו בתהלה, הודו לו
 ברכו שמו:

רוממו יי אלהינו והשתחוו להדם
 רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו
 והשתחוו להר קדשו, כי-קדוש יי
 אלהינו: השתחוו ליי בהדרת-קדש,
 חילו מפניו כל-הארץ:

עמך ה' הצדק בפועליות שאתה
 מביא עלינו ועלינו להתבייש כי
 כמעשונו גרמנו זאת / מה נתאונן, מה
 נאמר, מה נדבר ובמא / נצטרק /
 נפשפש כמעשונו ונחקרו אותם ושוב
 אליך / כי ימיך ה' פשוטה לקבל את
 השבים אליך.

לא מכת החסדים והמעשים הטובים
 שעמנו באנו לבקש מלפניך / אלא
 כעניים ודלי מעש דפקנו על דלותיך
 בחפילה / על דלותיך דפקנו, אל
 רחום וחנון / אנא אל תחזירנו ריקם
 מלפניך / מלפניך מלכינו אל תשיב
 אותנו ריקם לפי שאחה שומע תפילה.

שומע תפילה אתה ה' / לפיכך אליך
 יבואו כל בני האדם בחפילה / יבואו
 כל בני האדם להשתחוות לפניך ה' /
 יבואו וישתחוו לפניך ה' ויכבדו את
 שמך.

בואו נשתחוה ונכרעה / נרכין ברכינו
 לפני ה' יוצרינו / נבוא למשכנות ה'
 ונשתחוה לביהמ"ק הנמשל לשרפרף
 רגלי ה' / באו בשערי בהוראה,
 בחצרותיו בתהילה / הודו לו וברכו
 את שמו.

רוממו ושכחו לה' אלהינו והשתחוו
 לשרפרף רגליו — הוא ביהמ"ק כי
 קדוש הוא ה' / רוממו ושכחו לה'
 אלהינו והשתחוו להר שעליו עומד
 ביהמ"ק / כי קדוש ה' אלהינו /
 השתחוו לה' בביהמ"ק המהודר /
 יידאו מלפניו כל הארץ.

ואנחנו נבוא לכיתך ה' להודות לך על
 דוב חסדיך / נשתחוה אל היכל
 קרשיך כידאתנו אותך / נשתחוה
 להיכל קרשך — לביהמ"ק ונודה את
 שמך על חסדיך ועל שאתה מאמת
 הבטחתך לקבל שבים / ואף
 ששמותיך קנא ונוקם. הגדלת עליהם
 אמרת חסדיך וסולח אתה לנו / לכו
 נרננה לה', נריעה לצור ישענו / נקדם
 את פניו בהוראה על הטובות שעושה
 עמנו ובומירות נריע לו.

אשר כולנו יחזרו נמתיק סוד בחורה /
 ונהלך בבתי מרשות ברוך עם / אל
 חקוף אתה בחבורת הקדושים
 הגדולה / ומראך על כל הסוככים
 אותך / הגביהו יריכם בקדושה וברכו
 את ה'.

הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' /
 העומדים להללו בכית המקדש
 בלילה / אשר מי אל בשמים ובארץ
 אשר מסוגל לעשות כמעשיך וכבודל
 גבורותיך / אשר לה' הים והוא עשהו
 / ואת היבשה יצרו ידיו.

אשר בידו מחקרי מטמוני ארץ
 וההרים הגבוהים שלו הם / אשר בידו
 מסורים נפשות כל יצורי החיים /
 ורוח כל בני האדם / וידו בשמים על
 נפלאותיך ה' / וגם שאתה מאמן
 ומאמת הבטחתך יורוך בקרב ישראל
 קהל קדושים.

לך זרוע עם גבורה / תחוק ירך ותרים
 ימינך להנקם מהאיובים / שלך
 השמים אף הארץ שלך / את העולם
 וכל אשר בה אתה יסדת / אתה פדרת

ואנחנו ברכ ברכ חסדיך נבוא ביהמ"ק,
 נשתחוה אל-היכל-קדשך ביהמ"ק:
 נשתחוה אל-היכל קדשך ונודה
 את-שמך על-חסדיך ועל-אמתך, כי
 הגדלת על-כל-שמך אמרתך: לכו
 נרננה ליי, נריעה לצור ישענו:
 נקדמה פניו בתודה, בזמרות נריע
 לו:

אשר יחדו נמתיק סוד, בבית אלהים
 נהלך ברגש: אל נערץ בסוד-
 קדושים רבה, ונודא על-כל-
 סביביו: שאו ידיכם קדש, וכרכו
 את-יי:

הנה ברכו את-יי כל-עבדי יי,
 העמדים בבית-יי בלילות: אשר מי-
 אל בשמים ובארץ אשר-יעשה
 כמעשיך וכגבורותיך: אשר לו הים
 והוא עשהו ויבשת ידיו יצרו:

אשר בידו מחקרי ארץ ותועפות
 הרים לו: אשר בידו נפש כל-חי,
 ורוח כל-בשר-איש: וידו שמים
 פלאך יי, אף אמונתך בקהל
 קדושים:

לך זרוע עם-גבורה, תעז ירך תרום
 ימינך: לך שמים אף-לך ארץ, תבל
 ומלאה אתה יסדתם: אתה פוּרְרָת

שלג

שמות כ יתרו

אונקלוס

האלהים ובעבור תהיה יראתו עלי פניכם לבלתי תחטאו: ויעמד העם מרחק ומשה נגש אליהערפל אשר שם האלהים: ויאמר יהוה אלימשה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם בי מן השמים דברתי

לקט בהיר

מפרש מלשון נסיון, כי נסיון מלת הקב"ה אל האדם שייך בדבר שבנחירה חלוי, אבל אין שייך לנסותו אם יש בו כח לקבל דברים נשגבים כאלו, אם תלא נשמתו אם ישר נחייט, גם סיפא דקרא הכתיב זאת שאמר ובעבור תהיה יראתו על פניכם, הרי לך שהיודע מראשית אחרית ידע מה יהיה התכלית ולא עשאו לנסיון: (ג) הוא עץ גדול גבוה ונראשו דגל לסימן שיראו אותו מרחוק: (מד) דל"כ מיותר הוא, כי מאומרו ויעמד העם מרחוק נשמע שמה שאמר בקרוב, אלא ודאי לא רק שנשאר בקרוב אלא נגש לפני ולפנים (מ"ל), ואמר שלש מחילות דכתיב צפ" ואתחנן חשך ענן וערפל, הרי הן ג', ענן יורד עב מחשך, וערפל הוא מעבה של ענן, וכתיב אשר שם האלקים א"כ הוא הפנימי (ב"ב): (מה) נלשון הקודש (מכיל"י), גם יש נגשמע כסדר הזה שלא יתליף רישא לסיפא וסיפא לרישא, וכמו שאמרנו לעיל (י"ט ג') עיי"ש, והו' בנין אב לכל התורה, משא"כ מלעיל אין ראיה, לפי שצריך לומר לבית יעקב נלשון זה ולבניי נלשון זה, לזה אמר כה תאמר, וכן ממה שאמר צפ" שמות כה תאמר אהיה שלחני וכו' אין ראיה, שהכוונה שדוקא למשה נאמר אהיה אשר אהיה, אבל לבניי דוקא כה תאמר לבניי אהיה שלחני, אבל מכאן תראה למד לכל התורה (בד"א): (מו) וא"כ נתאמת לכם מלאותי ויחידתי ביום ההכרה, לא רק מתוך אמונה: (מו) ויהיה פ"י מן השמים דברתי קולי וכבודי נשאר בשמים, וירד ה' זה אשו ונצורתו, משא"כ לדרך הב', ועניינים גבוהים ודברים עמוקים הם מי יכלנו, ולפירוש זה הראשון דחוק קצת שיותר הליל' אתם "שמעתם" כי מן השמים דברתי עמכם, ואחי שפיר זה לדרך הב', אבל קצת קשה לדרך הב' לשון מן השמים בזה"ל הידועה, שמשמע השמים הידועים הגבוהים והרמים, לזה מציא שניהם (מ"ל), ואעפ"כ נקט רש"י דרך הב' יותר לפי פשוטו, שהרי למעלה בפסוק וירד ה' על הר סיני לא מציא רק דעה זו (נח"י): (מח) הטה, ויט ומתרגמין והרכין:

אור החיים

מהם הכה קתה היראה שהיא שכינתו יתצרך והקוונת צ' דברים אלו הוא לבלתי תחטאו כי כל מי מקום להיות צתמידות על פניהם כי ללם אלהי אשר ילר ה' את האדם צללמו חזר לקדמותו, צמרהה הוא חוטא. עוד ילנה צללמו לצבור

אונקלוס

שמות כ יתרו

שלג

שמא מליית עמכון: כ לא תעשון אתי אלהי כסף וזהב לא תעשו לכם: מובח אדמתא תעבד דרמי כא מובח אדמתא תעבד דרמי כא

רש"י

לקט בהיר

ויט שמים וירד (סג): (כ) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמיים (סג) המשמשים לפני צמרוס (סג): אלהי כסף. צא להזכיר על הכרובים שאתה עושה לעמוד אחי"ם שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף הרי הן לפני כאלהות (סג): ואלהי זהב. צא להזכיר שלא יוסף על צ', שאם עשית ד"י (סג) הרי הן לפני כאלהי זהב (סג): לא תעשו לכם. לא תאמר הרני עושה כרובים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות (סג) כדרך שאני עושה צבית עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם (סג): (כח) מובח אדמתא. (סג) מחובר בצדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין* (מכיל' - זבחים מ"ח), דבר אחר שהיה* ממלא את חלל הכחצת הנחשה אדמה בשעת חנייתן (מכיל'): תעשה לי. שתהא תחלת עשייתו (סג) לשמי (סג): וזבחת עליו. אללו (סג) כמו (צמד צ' כ') ועליו מעב מנשה, או אינו אלא עליו ממש תלמוד לומר (דבר י"ב כ"ז) הצבר והדם על מצבת ה' אלהיך, שנינו נטחאות * שמי * ברי * בסי * שיהא יהיו מובח (מ"ל): (גב) מחיצת לבם לבדו דרשו, שמה שאמר לא תעשו אינו מיותר כנ"ל (ג"א), ואין לומר לבם צבתיכם, שכבר כתיב לא תעשה לך פסל וכו' (מ"ל), ולפי"ו חיצת אחי חוץ ממה שנמשך למעלה, כשנמשך למטה מושך עמו ג' דברים (אחי אלהי כסף) כרובים של כסף צביה"מ (אחי ואלהי זהב) זהב צביה"מ יומר מנ' (אחי לבם) כרובים שאחי צביה"כ, וכל זאת אפילו שלא לשם ע"ו ולעבדו רק לטוי הוא נאיסור לתא דע"ו (בא"י): (גד) אם נמוצה מדקר מדבר הלא מעני שטים הימה מנופה בנחשה, והפנימי בזהב, אם מוצח עולמים, הרי כתיב לבדו ואם מוצח אגנים, והביא צ' פירושים, שלפי לשון ראשון היה לו לומר מוצח על אדמה, וללשון הב' היה לו לומר מוצח עם אדמה (מ"ל): (גד) פשוט שהמוצה מקודש ומיוחד לו, אלא שגם עשייתו יהיה לי לשמי: (גה) זו דעת ת"ק ממכילתא וצריך קרא לאשמעינן שדוקא אלא מוצח הכשר והראוי וכול לזנות, אבל כשהמוצה פגום כל הזבחים שנשחטו אלו פסולים (מ"ל):

אור החיים

נסות אחכם כדי שלא תהיה לכם עענה למה לא ינבא ה' את כל ישראל, הרי ניסב אותם צנצואה"י) ולא יכלו עמוד: שלא יעשו הכרובים ד"י), והוא אומר אלהי זהב

אור בהיר

עם צ' ובעבור תהיה יראתו וגו', חס קמירה לאומרו אל חיראו. רגד) ולפי זה יהיה פירוש נסות מלשון נסיון, ולא מלשון ארס נפי. רגד) והיין הוא מקום שאינו אמו. רגד) ופירוש אחי צבית מקדשי.

מט) וכאילו כתוב מאחי או כאחי, ומצינו כה שחמר כ"ף הדמיון כגון נוס זהב צאף חזיר (משלי י"א כ"ב), פירוש כנוס, ובמכילתא לא דמות מלאכים ולא דמות אופנים ולא דמות כרובים (רא"ם): (ג) פ"י בהכרח להשליך מיצה אחי למעלה וגם למטה, שאם רק למעלה למה אמר אלהי כסף מה נפ"מ כסף, או עץ או ברזל, עוד הל"ל ואלהי כסף נוט"ו (ג"א), גם הל"ל מאחי או כאחי, ומדחיקר הכ"ף ש"מ שנקשר גם למטה עו"ה, אחי (צבית מקדשי) אלהי כסף וכו' (מ"ל), גם אין לומר שכולו המשך אחד למטה לא תעשו צבית מקדשי אלהי כסף, שא"כ למה אמר עוד הפעם לא תעשו לבם הלא כבר אמר לא תעשו אחי, ודאי שהם צ' דברים (ג"א), ועוד הל"ל לא תעשו אלהי כסף ואלהי זהב אחי, שזה יוסר הדיבור, לזה בהכרח לומר לא תעשו כאחי, אחי אלהי כסף וכו' לא תעשו (מ"ל): (גא) אפילו ד' שדומה יותר לב' וכ"ש ג' (ג"א), והדיוק מאוח הוא"ו שהוא מוסף עו"ה: (אלהי כסף) מיעוט אלהי שנים, כלומר אם תעשו מכסף יהיו אותם שנים שישנם כבר צבחינת אלהי, (ואלהי זהב) שאם חוסף עליו יהיה צבחינת ואלהי אפילו

כעז כחך ים סוף לייב גזרים / ושיברת ראשי המצרים על מימי.

כְּעֶזְךָ יָם, שִׁבְרַתְּ רֵאשֵׁי תַנְיָנִים עַל-הַיָּםִים:

אתה העמרת כל גבולות ארץ בכל טוב / קיץ וחורף אתה יצרתם שיהיו בעתם ובזמנם / אתה שברת לרסיסים ראשי פרעה ושדיו / ונתת רכושם לעם ישראל על כל סיעותיו / אתה בקצת הסלע, והוצאת ממנו מעין ונחל מים / ואתה יקשפת נהרות הירדן החזק כשישראל עברו ורכו לא"י.

אֵתָה הַצְבֹּתָ כָּל-גְּבוּלוֹת אֶרֶץ. קִיץ וְחֹרֶף אֵתָה יִצְרָתָם: אֵתָה רִצְצַתְּ רֵאשֵׁי לִוְיָתָן. תַּתְּנֵנוּ מֵאֲכָל לַעַם לְצֵיִים: אֵתָה בְּקַעַת מַעֲיָן וְנַחַל, אֵתָה הוֹבִשְׁתָּ נְהָרוֹת אֵיתָן:

אתה בראת את היום וגם את הלילה / אתה התקנת הירח והשמש על מקומם / ה' עושה גדולות עד אין סוף / ונפלאות רבות עד כי אין לספרם / כי אל גדול ה', ומלך גדול על כל המלאכים.

לֵךְ יוֹם אֶף-לֵךְ לַיְלָה, אֵתָה תְּכַיֵּנוֹת מְאוֹר וְשֶׁמֶשׁ: עֹשֶׂה גְדוּלוֹת עַד אֵין חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר: כִּי אֵל גָּדוֹל יְיָ וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל-כָּל-אֱלֹהִים:

כי גדול אתה, ואתה אלהים עושה נפלאות לבדך — בלא שום עזרה / כי חסדך גדול יותר מגובה השמים * / ועד שחקים מגיעה אמיתת הכטחותיך להטיב לנו / גדול ה' ומהולל מאוד ולא חספיק שום חקירה להכיר גדולתו.

כִּי-גָדוֹל אֵתָה וְעֹשֶׂה נִפְלְאוֹת, אֵתָה אֱלֹהִים לְבַדְּךָ: כִּי-גָדוֹל מֵעַל-שָׁמַיִם חֶסְדְּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמַתְּךָ: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד, וְלִגְדֹלְתוֹ אֵין חֶקֶר:

גדול ה' ומהולל מאוד, ומוראו מוטל על כל המלאכים / גדול יהיה ה' ומהולל מאוד לעתיד לבוא בעיר ירושלים ובהו קרשו בהר הבית / שלך ה' היא הגדולה, הגבורה, התפארת, הנצחון וההדר כי כל אשר בשמים ובארץ שלך הוא / ולך ה' הממלכה, ואתה מחנשא על כולם להיות להם לראש.

גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד, וְנוֹרָא הוּא עַל-כָּל-אֱלֹהִים: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד, בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הִרְ-קָדְשׁוֹ: לֵךְ יְיָ הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד כִּי-כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, לֵךְ יְיָ הַמְּמַלְכָה וְהַמְּחַנְשָׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

מי לא יפחד ממך ה', מלך על כל העמים, כי לך נאה שיראוך / כי בכל חכמי הגויים ובכל מלכותם אין כמוך להיות להם לראש.

מִי לֹא יִפְחַד מִמֶּךָ ה', מֶלֶךְ עַל כָּל-הָעַמִּים, כִּי לְךָ נָאָה שִׁירְאוֹךָ / כִּי בְכָל-חֲכָמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל-

* וכתוב אחד אומר כי גדול עד שמים חסדך, פירשו רש"י ורמב"ם כן נעוטין למה כן נעוטין שלא למה. — רש"י פהליס קט, ה.

אין כמוך ה' כי גדול אתה, ושמוך גדול בכבודךך / ה' אלהי צבאות מלאכי מעלה מי כמוך ה' החזק וכל אשר סביבותיך מעידים על אמיתותך וקיומך.

מְלֻכוֹתָם מֵאֵין כְּמוֹךָ: מֵאֵין כְּמוֹךָ יְיָ, גָּדוֹל אֵתָה וְגָדוֹל שְׁמֶךָ בְּגְבוּרָה: יְיָ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי-כְמוֹךָ חֲסִין יְהוָה, וְאֲמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

ה' צבאות אלהי ישראל השוכן בין הכרובים, אתה הוא האלהים לבדך / מי יכול לספר כל גבורות ה' / ומי יכול להשמיע את כל תהילותיו / כי מי בשמים יוכל להשוות עצמו לה' ומי ידמה לה' בין מלאכי מעלה.

יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִשָּׁב הַכְּרֻבִים אֵתָה הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ: מִי יִמְלַל גְּבוּרוֹת יְיָ, יִשְׁמִיעַ כָּל-תְּהִלָּתוֹ: כִּי מִי בִשְׁחַק יַעֲרֹךְ לֵינִי, יְדָמָה לֵינִי בְּבָנֵי אֱלִים:

מה נאמר להצטרך לפניך, ה' היושב במרום / ומה נספר לפניך, השוכן בשמים / מה נאמר לפניך ה' אלהינו / מה נרבו ובהמה נצטרך / אין לנו פתחון פה להשיב לפניך / ולא עזות מצח לירומם ולהגביה את ראשנו / כי עזונותינו רבו עד כי אין למנותם / וחטאתינו עצמו ורכו מלספרם.

מִה-נֹאמַר לִפְנֶיךָ יוֹשֵׁב מְרוֹם, וּמִה-נִסְפָּר לִפְנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחָקִים: מִה-נֹאמַר לִפְנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, מִה-נִדְבָר וּמִה נִצְטָדֶק: אֵינֶן-לָנוּ פֶה לְהַשִּׁיב, וְלֹא-מִצַּח לְהָרִים רֹאשׁ: כִּי עֲזוֹנוֹתֵינוּ רַבּוּ מִלְּמִנּוֹת, וְחַטָּאוֹתֵינוּ עֲצָמוּ מִסְּפָר:

למען ירומם כבוד שמך ה' — תחיינו / בצרקותך ובחסדך תוציא מצרה את נפשנו / הלא מדתך אלהינו היא להאריך אף, הן לרעים והן לטובים והיא תהילתך / עשה למען כבודך ה' לכל יחולל, ולא למענו / ראה עמירתנו לפניך, כאשר אנו דלים וריקים.

לְמַעַן שְׁמֶךָ יְיָ תַחֲיֵינוּ, בְּצַדִּיקוֹתֶיךָ תוֹצִיא מִצָּרָה נַפְשֵׁנוּ: דַּרְכְּךָ אֱלֹהֵינוּ לְהָאָרֶץ אֶפְדָּ לְרָעִים וְלַטּוֹבִים, וְהִיא תְהִלָּתְךָ: לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵינוּ עֹשֶׂה וְלֹא לָנוּ, רָאָה עֲמִידָתְנוּ דְלִים וְרִיקִים:

הנשמה שבנו שלך היא שחוצכה מתחת כסא הכבוד, והגוף ג"כ מעשה ידיך / לכן חוסר על פרי עמלך / הנשמה שלך והגוף גם שייך לך / לכן ה' עשה למען שמך / באנו על כבוד שמך, ה' עשה עמנו צדקה למען שמך

הַנְּשָׁמָה לָךְ וְהַגּוּף פְּעֻלָּךְ, חוֹסֶה עַל-עַמְלָךְ: הַנְּשָׁמָה לָךְ וְהַגּוּף שֶׁלְךָ, יְיָ עֹשֶׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ: אֲתָאנוּ עַל-שְׁמֶךָ יְיָ עֹשֶׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ, בְּעִבּוֹר כְּבוֹד

סליחות ליום ראשון

/ למען כבוד שמך כי אל חנון ורחום / שמך / למען שמך הי' סלח לעוונותינו אף כי רבים הם.

סלח לנו אבינו כי הרוב טפשותינו שגינו בחטאים / מחל לנו מלכנו אם כי רבו עוונותינו.

איך נפתח פה בתפילה לפניך הי' השוכן בשמים הפרושים על פני הארץ / ובאיזה פנים נשפוך לפניך שיח תפילה / הלא מאסנו בדרךך הישרים והנכונים / ונבקנו בתועבות ובמעשים שצויית לעזבם.

הלכנו אחרי נבואות שקר המדיחים מדרכי הי' / והקשינו ערפינו והעזנו מצח / כעסת בגללינו, והחרכת את ביהמ"ק שבו היינו שוכנים לבטח. וחדלו הקרבנות שהיו לרית ניהוח.

גורשו וטולטלו מא"י הכהנים המשוחים בשמן המשתה / היודעים לערוך עולות וזבחים ע"ג המזבח / כמה יסרת אותנו ע"י שלוחיך הנביאים / וככ"ז לא הקשבנו לשמוע לקול המוכיחים אותנו.

ומאז ועד עתה אנו נירחים באומות / נהרגים נשחטים ונטבחים על ידיהם / נותרנו מתי מספר בין הגוים המכאיבים קרוצים קרוצים / ועינינו כלות בציפיותינו ועריין אין אנו מוציאים רווח והצלה.

שִׁמְךָ, כִּי אֵל חַנוּן וְרַחוּם שְׁמֶךָ: לְמַעַן שְׁמֶךָ יִי וְסַלַחְתָּ לְעוֹנוֹנוּ כִּי רַב־הוּא: L

סִלַח־לָנוּ אֲבִינוּ, כִּי רַב־בְּרַב אִוְלָתָנוּ שְׁגִינוּ. מִחַל־לָנוּ מִלְכָּנוּ, כִּי רַב־וְעוֹנֵינוּ:

A פתיחה ע"פ א"ב רבינו בנימין בר זרח אלהינו ואלהי אבותינו

איך נפתח פה לפניך דר מתוהים. באלו פנים נשפך שיחים. געלנו נתיבותיך הישרים והנכונים. דבקנו בתועבות ובמעשים זנוחים:

הלכנו אחרי משאות-שוא ומדוחים. והקשינו ערך והעזנו מצחים. זעמת בשלנו בית-משכנות מבטחים הרב, ופס ריח ניהוחים:

טרדו וטלטלו כהנים משוחים. יודעי ערך עולות וזבחים. כמה יסרתנו על ידי צירים ושלוחים. לא הקשבנו לשמוע למוכיחים:

מאז ועד-עתה אנו נדחים. נהרגים נשחטים ונטבחים. שרדנו מתי-מעט בין קרוצים פסוחים. עינינו כלות בלי מצא רוחים:

דר מתוהים — השוכן בשמים המתוהים, געלנו — מאסנו, זנוחים — עזובים, שצוית לעזבם, משאות שוא — נבואות שקר, והעזנו מצחים — בעזות מצח, בלא בושח, זעמת — כעסת, משכנות מבטחים — ביהמ"ק, ופס — חדר ובלה, טוררו — גורשו מא"י, וירעי ערך — היודעים לערוך ולסדר, צירים — הנביאים שהיו שלוחיך, קרוצים כסוחים — קרצים גוררים וקרוצים המכאיבים, כלות — מייחלות ומצפות, מתנגענות, רוחים — רוח

סליחות ליום ראשון

המעבירים את עמך בפרך, ומשחיתים לאילים — מדוע מצליחים הם בוקר וערב / קמים הם לעומתך ומדברים דברי גידופים / ואומרים: שבורים ורצוצים כמה אתם כטוחים.

ה' השוכן לעד והקדוש הבט בעלבוך בניך הנאנחים / הנשענים עליך וכך הם דבוקים / בימינך הרגילה להראות נוראות ניושע לנצח / כי אנו בטוחים על רחמיך הרבים.

פּוֹרְכֵי עִמָּךְ אֲשֶׁר־לָבַל שׁוֹחִים. צָפּוּר וְעָרַב לָמָּה מְצַלִּיחִים. קָמִים לְמוֹלֶךְ נְאֻצוֹת שׁוֹחִים. רְצוּצִים בְּמָה אַתֶּם בּוֹטְחִים:

ה' השוכן לעד והקדוש הבט בעלבוך בניך הנאנחים / הנשענים עליך וכך הם דבוקים / בימינך הרגילה להראות נוראות ניושע לנצח / כי אנו בטוחים על רחמיך הרבים. פיי על רחמיך הרבים אנו כטוחים. ועל צדקותיך אנו נשענים. ולסליחותיך אנו מקוים. ולישוועתך אנו מצפים: אתה-הוא מלך אוהב צדקות מקדם, מעביר עוונות עמו, ומסיר חטאת יראיו. כורת ברית לראשונים, ומקיים שבועה לאחרונים: אתה-הוא שיירת בענן כבודך על-הר סיני והראית דרכי טובך למשה עבדך וארחות חסדיך גלית לו והודעתו כי אתה אל רחום וחנון ארך אפים ורחימסד ומרבה להטיב ומנהיג את-העולם כלו כמדת הרחמים: וכן כתוב ויאמר אני אעביר כל-טובי על-פניך וקראתי בשם יי לפניך. ונתתי את-אשר אחון ורחמתי את-אשר ארחם:

אל-אריך-אפים אתה. ובעל הרחמים נקראת. ודרך השוכה הורית. גדלת רחמיך וחסדיך, תזכר היום ובכל-יום לזרע ידידיך. תפן אלינו ברחמים, כי אתה-הוא בעל הרחמים. בתחנון ובתפלה פניך נקדם, כהודעת לענוי מקדם. מחרון אפך שוב, כמו בתורתך כתוב. ובצל כנפיך נחסה ונתלונן, כיום וירד יי בענן. מעבר על-פשע ותמחה אשם, כיום ויתיצב עמו שם. תאזין שועתנו ותקשיב מנו מאמר, כיום ויקרא בשם יי. ושם נאמר:

הצלה, מורכי עמך — מעבידי עמך בפרך, לבל — שם אליל שהבבלים השתחוו לו, שוחים — משתוחים, צמר — בוקר, נאצות שוחים — מדברים דברי גידוף, רצוצים — שבורים, מתאחים — דבוקים ומחוברים, לראשונים — לאבות והשבתים, לאחרונים — לדורות הבאים אחריהם, ויאמר אני אעביר — אמר הקב"ה למשה, אני אעביר כל ייג מידותי הטובות לפניך על הצור כשאתה תהיה עפון במערה, ואקרא בשם הי לפניך ללמדך סוד קשתי רחמים, כששתובירו לפני רחום וחנון תקבל תפילתכם אף כשתכלה זכות אבות, כי רחמי לא בלו, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעטף וקרא ייג מידות הוי מלמר את ישראל לעשות כן, ע"פ רש"י שמות לג, ט, את אשר אחון — את שארצה לחון, את אשר ארחם — כשאחפוץ לרחם.

שערי העבודה

עבודת הקרבנות ועבודת התפלה עם שאר דרכי העבודה בכל המצות לרב רבינו יונה זצ"ל

א. הפתח הראשון הוא שידע האיש העובד ערך עצמו, ויפיר מעלתו ומעלת אבותיו, ויגדלתם ויחשיבותם ויחבתם אצל הבורא יתברך. וישתדל ויתחזק תמיד להעמיד עצמו בפעולה ההיא, ולהתנהג בה תמיד, בכל יום ויום יוסיף אמן לקנות מעלות ומדות אשר יתקרב בהם לבוראו וידבק אליו. ואם הנה ראשיתו מצער, אחריתו ישגא מאד. ויעשה אשר לא יבושו אבותיו מדרךיו וממעשיו כפי פחו והשגת ידו. ויצא לו מזה פי פאשר יתאנה תאנה ויעלה בלבו גאנה לעשות דבר שאינו הגון, יבוש מעצמו ויבוש מאבותיו, וישיב לנפשו ויאמר, אדם גדול וחשוב כמוני היום שיש בי כמה מעלות טובות רמות ונשאות, ושאני בן גדולים בן מלכי קדם, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת ויחטאתי לאלהים ולאבותי כל הימים. ואם חלילה וחס לא יפיר מעלתו ומעלת אבותיו, נקל יהיה בעיניו ללכת בדרךיו

א. הפתח הראשון למדרגת עבודה יש שערים ולשערים יש פתחים ומפתחות, על זה כתב רבינו דהפתח הראשון שידע האיש העובד ערך עצמו וכו' ויתכן שהתכוון רבינו שיחאמת להארם הידיעות האלו שכתב רבינו ער אות ו' שהמה בכלל המפתחות, ואח"כ כתב רבינו ה"שערי עבודה" עצמם דהיינו התפלה הקרבנות והשיר וכו'. אשר מהם באים לעבודת הלב השלימה.

הפריצים, להגלות נגלות פֶּאֶחַד הַנְּמָלִים לְמִלְאוֹת תַּאֲנוֹתוֹ בְּחִיקוֹ. פֶּאֶשֶׁר אָמַר הַמַּשָּׁל, כָּל מִי שְׁאִינוֹ מִתְּפִישׁ מִנְפִּישׁוֹ אֵין לְנַפְשׁוֹ עֶרְךָ בְּעֵינָיו, עַל כֵּן הָאִישׁ הַעֹבֵד יִשְׁתַּדֵּל תְּמִיד לְהַשִּׁיג עֶרְכוֹ וְעֶרְךָ הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים וּמַעֲלָתָם תְּשִׁיבוֹתָם וְחַבְתָּם לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ וּדְבַקוֹתָם, וְכִיִּן וַיִּשְׁפִּיל וַיִּדַע כִּי יוֹכֵל לְהַשִּׁיג מַעֲלָתָם וְחֲשִׁיבוֹתָם וְחַבְתָּם, פֶּאֶשֶׁר יַעֲבֹד כְּמוֹתָם כָּל יְמֵי חַיָּיו וְעַתּוֹתָיו וְשַׁעוֹתָיו וַיִּרְגְּעוּ כְּפִי כַחוֹ וְהִשְׁגָּתוֹ. כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (דברים ל' י"ד) "כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ". כִּי הָאֵל יִתְבַּרְךָ אֵינוֹ מִבְּקֵשׁ מִבְּנֵי אָדָם כִּי אִם לְפִי כֹחַם פֶּאֶשֶׁר יִתְבַּאֵר בְּעִזָּת ה'. וְגַם הָאֲבוֹת ז"ל לֹא עָבְדוּהוּ כִּי אִם לְפִי כֹחַם וְהִשְׁגָּתָם.

ב. יש לנו לדעת כי השם יתברך בחר ישראל מכל שבועים אמות, מפני שהם מקימים התורה והמצוות באימה וביראה, בכל לבבם ובכל נפשם. שנאמר (דברים כ"ו ע"ו) "היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות וגו'" וכתוב "את ה' האמרת" וגומר וכתוב "וה' האמירך היום" ואומר "ולתתך עליון על כל גווי הארץ" ואומר (דברים י"ג) "ונעתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך וגו' לשמר את מצות ה' אלהיך" ואומר "הן לה' אלהיך השמים" וגומר ואומר (ש"ט ע"ו) "רק באבתיך חשק ה'" ואומר "ומלתם את ערלת לבבכם" ואומר (ש"ס כ') את ה' אלהיך תירא הוא תהלתך והוא אלהיך" ואומר (דברים י"ד) "ואהבת את ה' אלקיך" ואומר (דברים כ"ו) "כי מי גוי גדול

וגו' ומי גוי גדול וגו'" "ואתכם לקח ה'" וגומר ואומר (דברים י"ב כ"א) "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך" ואומר (שמות י"ט) ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וגו'" ואומר (י"מ"ה ב') "קדש ישראל לה'" ואומר (ישעיה מט ג') "ישראל אשר בך אתפאר".

ג. ומכל שנים עשר שבטי ישראל בחר השם יתברך בשבט לוי שנאמר (דברים י"ח) "בעת ההוא הכדיל ה' את שבט הלוי" ואומר (כמדבר ט"ו ט') "המעט מכם פי הכדיל אלקי ישראל אתכם". ומכל שבט לוי בחר באהרן עליו השלום וכניו אחריו, לעבודת הקרבנות, שנאמר (כמדבר ט"ו י') "והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש", ואומר "וכני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא וכניו עד עולם להקטיר לפני ה' לשרתו ולבשר בשמו" ואומר (שמות כ"ח ב') "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך" ואומר (ש"ס כ') "ונעשית בגדי קדש לאהרן אחיך" ואומר (דברים י"ח ט') "כי בו בחר ה'" ואומר (דברים כ"א ט') "ונגשו הכהנים בני לוי וגו'" ואומר (שמואל א' ב' כ"ח) (חזר) ויבחר אותו מכל שבטי ישראל וגומר.

ד. ומכל שבועים ארצות שבראם השם יתברך מכלם בחר ארץ ישראל שנאמר (דברים י"א י"ג) "ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה". והנה קראה השם יתברך ארצו שנאמר (יואל ד') על עמי ונחלתי ישראל וגומר ואת ארצי חלקו. ואומר (יחזקאל ט"ו ט') עם ה' אלה ומארצו יצאו.

בנים אתם לה' אלוהיכם — לא תתגודדו

— הכרת ערך האדם כיסוד לתיקון המעשים —

א) בנים אתם לה' אלוהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים י"ד, א'), ופירש רש"י לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויים להיות נאים ולא גודדים ומקורחים. ואסרה תורה הקרחה והגדידה, והחמירה לחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה (מכות כ, א), שלא כבשאר איסורים, וכל כך למה, לפי שאתם בנים למקום וראויים להיות נאים, והיינו שמלבד שוהו כבודו של מקום, הרי זה גם מצד החשיבות הגדולה שלכם בעצמכם. והנה כשכתבה התורה בנים אתם, אין זו מליצה אלא בחינת בנים ממש, באותה שייכות ויחס ובאותה איכות של בנים, ומדרגה נוראה כגון זו יש לכל בן ישראל והיא מחייבת את כללות הנהגתו, שהרי אם חייב אדם מישראל להיות נאה ולא גרוד ומקורח, עאכ"כ שחייב הוא להיות רחוק מפגמים רוחניים ועניינים המגונים בעצמותם.

ובקרא שלאחריו נאמר עוד: כי עם קדוש אתה וגו' ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה וגו', שעד כאן היא מדרגתו של אדם מישראל, בנים למקום — חביב אדם שנברא בצלם חביבים ישראל שנקראו בנים למקום, — עם קדוש ועם סגולה. ומ"מ בדרך כלל אין האדם מכיר חשיבותו הנוראה הזאת, והוא מכיר את עצמו אך מצד הפחיתות שבו, כי קרוב הוא לזה מצד חומרו והרגלו מקטנותו — עיר פרא אדם יולד, כי יצר לב האדם רע מנעוריו — וממילא הוא פחזת ונבוה בעיני עצמו, וע"י כך הוא באמת הולך ומתקטן, וכדוגמת עשיר שאינו יודע בעשרו וממילא אינו משתמש בו והרי הוא באמת כעני לכל דבר, וחייב אדם להתבונן ולהכיר החשיבות הגדולה שיש בו בעצמותו ובכוח שמתהווה בו בפועל עם הכרתו בחשיבות זו, וכל כמה שמרבה בהכרה זו כן מתרבת וגדלה בו חשיבותו, וזהו גורם גדול ועיקרי לתיקון המעשים יותר מכל, שהרי מצד הכרת חשיבותו לעולם יחשוב בדעתו אם פעולה כזו ראוייה לו והגונה לו, וימנע מכל מעשה ומכל התנהגות שאינה לפי כבוד חשיבותו, שהרי בנים אתם וגו' ראויים אתם להיות נאים. ומכ"ש מי שעוסק בתורת ה' הרי הוא כעין הכהנים שיש להם אזהרה מיוחדת בלאוין הנ"ל, וגם עשה דקדושים יהיו, דכל מי שקדושתו יתירה בעבודת השם ומקריב את לחמו ית' מצווה ביותר, ומכ"ש בן תורה העוסק בתורה תמיד, הרי הוא ילד שעשועים של הקב"ה, כמה הוא צריך להיות נאה ולשמור את עצמו ממעשים מגונים, (ובפרט שבני אדם מסתכלים בו ומתבוננים בהנהגתו, ומטבעם לחפש חסרונות במי שגדול מהם — עד כמה זה מחייב אותו שתהיה הנהגתו נאה ורחוקה בתכלית מכל כיעור וגנות).

ב) ובאמת כל עצמותו של אדם, ומדרגתו בעצם, היא לפי הכרתו בערכו, ואמרו חז"ל (קידושין מ, ב) האוכל בשוק פסול לעדות, וכן נפסק ברמב"ם (עדות פ"א ה"ה) שהבוזיים פסולים לעדות. ולכאורה, מדוע יפסול לעדות אם אינו מקפיד על כבודו, והלא אפשר דמ"מ יש בו יראת שמים ולא ישקר בעדותו. והוינן דכיון שהינו בוזי בעצמו א"א להאמינו בלא תענה, כי העיקר בנאמנות העד הוא ההרגש של "איך אעשה דבר מגונה כזה ואעיד שקר

בב"ד" — שיש לו, ולכן בבזוי כיון דמולול בעצמו א"א לסמוך עליו, דעלול ג"כ לשקר בעדותו, שהרי אינו חושש על עצמו מה שיהא עמו, נמצינו/למדים דכללא הוא שכל מה שמרגיש אדם מישראל בעצמו יותר שהנו בן מלך ומעותד לגדלות, הרי הוא שומר נפשו וכבודו, שמתוך הרגשת האמתיות שהוא בדרגת בנין אתם לה, ממילא עניניו וצרכיו וישרים. ואמרו במס' שבת (קיד, א): איזהו ת"ח שמחזירים לו אבידה בטביעות/העין, זה המקפיד על חלוקו להפסדו, ופרש"י: שלא יראו התפירות המגונות ואמרי החלוק, הרי שגם בת"ח אם אינו מקפיד שיהא נראה בכבוד התורה אין להאמינו בטביעת עין, דאפשר שאך נדמה לו ויאמר דיוודע בוודאות, והרי לנו עד היכן הדברים מגיעים, שאם אדם אינו מכיר בערכו ומקטין את עצמו הרי גורם בזה הפסד גדול לכל עניני רוחניותו.

ג) ואמרו ז"ל (תענית יא, ב) לעולם ימור אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו, שנאמר (הושע י"א, ט'): בקרבך קדוש וגו', הרי הקדושה בקרבו וקדוש שרוי בתוכו, ע"ד שאמרו (שמות כ"ח, ח'): ושכנתי בתוכם, בתוכו של כל אחד ואחד, ויצירי אדם את עצמו אם היה במחיצת גדולי עולם וכגון הגר"ם וצוק"ל, הלא מפחד הדר גאונו, לא רק שלא יעשה שום פעולה כנגדו, או לפגום בו ח"ו, אלא אפילו סתם מעשה פיגול ואפילו מחשבת פיגול לא יעזי להעלות במחשבותיו, וכשהכתוב אומר בקרבך קדוש ומפרשים חז"ל דהיינו קדוש שרוי בתוך מעיו, הלא הדברים ככתבם, דבקרבנו ממש יש קדוש, והיאך יעשה מעשה כנגדו לפגום הקדוש שבקרבו או להוציאו ולגרשו מתוכו, והמתבונן בזה הלא חיל ורעדה תאחזנו לעשות דברים אשר לא כן הם, ואמרו ז"ל (ברכות כה, ב) דריב"ז אמר לתלמידיו יה"ר שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשד דם וכו' תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם, והרי דהוא עצמו אינו נחשב אצלו כאדם להימנע בגללו מהחטא, ואם יחשוב בלבו שהרי האדם שבו והקדוש שבו דואה הלא בזה ימנע מהחטא, וזהו שאמרו (אבות פ"ב מ"ג): אל תהי רשע בפני עצמך, והגורם הגדול לחטא, שהוא עצמו אינו חשוב בעיניו ואין כאן אדם, וזהו שאמרנו שהכרת ערך עצמו הוא גורם גדול לתיקון המעשים יותר מכל.

ד) וצריך להכיר ג"כ כי הקדוש השרוי בתוכו ובקרבו זהו עיקרו נצחיותו ונשמתו, ואין זה כמו שבא מן החוץ לתוכו, אלא שזו פנימיותו ועיקרו, ואדרבא הענינים התלויים בנפשו החיונית הגופנית, הם רק לשמש לרוחו ונשמתו ואינם עצמותו, וכל כמה שיכיר ויבין את דרגתו בבחינת בנין אתם לה, וכי עם קדוש אתה וגו', יכיר את עצמותו באמת ויתרומם למעלה. ואמרו ז"ל (ויק"ר ל"ד ג') גומל נפשו איש חסד, זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם, אמרו לו תלמידיו רבי להיכן אתה הולך, אמר להם לעשות מצוה, אמרו לו וכי מה מצוה זו, אמר להם לרחוץ בבית המרחץ, אמרו לו וכי זו מצוה היא, אמר להן מה אם איקונין של מלכים שמעמידן אותו בבתי טרטיאות ובבתי קרקסיות, מי שנתמנה עליהן הוא מורקן ושוטפן והן מעלין לו מזונות וכו', אני שנבראתי בצלם ובדמות דכתיב כי בצלם אלוקים עשה את האדם עאכ"ו. ד"א גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם, א"ל תלמידיו רבי להיכן אתה הולך, א"ל לגמול חסד עם הדין אכסניא בנו ביתא, א"ל כל יומא אית לך אכסניא, א"ל והדין נפשא עלובתא לאו אכסניא היא בנו גופא, יומא דין הוא הכא למחר לית הוא הכא. ע"כ. והיינו שהלל חש כשרחץ את פניו וסעד את לבו ענין גמילות חסד בפועל ממש, היינו שאינו דבר הנצרך לו ולעצמותו כלל, אלא בגדר פרנסת העני, ובגדר קרוב קרוב

קודם — ממש, והרי הוא עושה חסד ממש עם נפשו העלובה, ע"ד שהאכיל רבי פנחס בן יאיר את בהמתו, וכ"ה בכ"מ כי כן ממש היתה כוונת רבותינו ז"ל בכל מעשיהם. והרגש צרכי גופם היה שוה אצלם להרגש בצרכי אחרים. [וביתר שאת בדורות האחרונים היה אצל הגר"א ז"ל, וכל כמה שלא נתאמתה אצלו מדה זו לא נהנה מן העולם כל עיקר], וכל כמה שיתבונן האדם יותר בענין זה יקל עליו להתקרב לענינים הרוחניים.

ה) דבר פשוט הוא שממחשבות כאלו ומהתבוננות רבה בזה לא יבוא לידי גאווה כלל, אדרבא, יהיה לו הרגש במדת הענוה, כי עד כמה שאדם מתקרב לרוחניות ולעניני קדושה הוא מתבטל בעיני עצמו, ועיקר הענוה, ההתבטלות מצד כבוד המקום [וההרגש בכבוד יהא רק לכבוד המקום] וההשגות האמתיות הן עיקר הענוה. וכל כמה שמתרחקין מן האמת באים לידי גאווה, כי מעלה כל שהיא שמוצא הוא בעצמו הוא מנפחה עד אין שיעור, בין בחומריות, כי מרגיש הוא מאד את היש החמרי, ויותר מזה במעלה רוחנית, שהרי היא נפלאה מאד בעיניו, אבל כשמרגיש כי קדוש שרוי בקרבו והוא בדרגת בנין אתם וגו', הרי הוא במצב של עליה ומרגיש תמיד עד כמה עדיין חסר לו, ועד כמה שאין ראוי לו להחזיק טובה לעצמו, וגם יודע שהגאווה מרחקתו מכל מעלה ומדה טובה, והשכינה מסתלקת בגללו, וכמשאחז"ל (סוטה ה, א) אקרא: גבה עינים וגו' אותו לא אוכל (תהלים ק"א, ה'), כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני יכולים לדור בעולם ובוה מסתלקת כל מעלתו. [ואמרו ז"ל (ערכין טז, א) דנגעים באים עבור גאות, וזוהי מדה כנגד מדה, דמצורע דעתו שפלה עליו, וכן משתלח חוץ מג' מחנות, משום שגרם לסילוק ושילוח כביכול של השכינה מן הארץ, והנה מצינו בעזויהו שנענש עבור גאוה, אף שהיה מלך צדיק וגאוהו היתה בעיקרה בחינת ויגבה לבו בדרכי ה', שרצה לעבוד עבודה והרגיש בעצמו כי הוא ראוי לכך, מ"מ נענש כ"כ, וק"ו בגאוה אצלנו עד כמה היא מסירה החכמה ומרחיקה העבודה].

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש

א) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וגו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים וגו' (שמות י"ט, ד—ר'), ופירש"י אלה הדברים, לא פחות ולא יותר. מקרא זה הוא ההקדמה למתן תורה, וההקדמה לכל התורה כולה. כי תכלית התורה היא לנשא את האדם מישראל לקדושה עליונה ולהיותו סגולה להקב"ה, אוצר נחמד שבעליו מתפאר בו, וכאמור (ישעיהו מ"ט, ג'): ישראל אשר בך אתפאר. אך באמת האדם, קטן הוא בעיני עצמו, וכך הוא מביט על הענינים הרוחניים שלו, ואין הבל גדול כ"כ אצלו בין אם מצבו הרוחני טוב יותר מעט או רע יותר מעט, ואף שרואים אנו באדם שהוא מתגאה, ענינו של דבר שהוא מקטין את ערך הכל ואינו מתחשב ח"ו לא עם הבורא ולא עם הנבראים, ולכן או"ל בהמתגאה כאלו דוחה רגלי השכינה (עיי' ברכות מג, ב) והקב"ה אומר עליו אין אני והוא יכולים לדור יחד, אך מ"מ מצמצם הוא את כל מציאותו לה, אנכי" הקטן שלו, לרצונותיו ויצריו, שאף שהוא מעמיד את עצמו במרכז ואין הוא מתחשב עם שום דבר רק עם קצת החומר שלו, אבל הרי ממילא הוא מגלגל בקטנות שבקטנות, ומבט זה של האדם בטעות יסודו כי הקב"ה יצר לו את עמו ישראל, ונתן להם

צדקת הצדיק

תורה כידוע סדרם שהיו אבירי לב הרחוקים מצדקה נתבשר לדת יצחק שהיה גם כן גבור הלב כנודע. וכן באבון מצרים היה הכנה למתן מחכמת מצרים שהיתה מופלגת: **ולכך** יחזקאל שנבואתו חכמה כמו שאמרו (ברכות ג' ז'): יצפה לחכמה אמר כמה פרשיות על חורבן מצרים שעל ידי זה תרוממנה קרנות חכמת האמת. וכן אמר כמה פרשיות על צור שגם כן היתה מפוארת בחכמה כנודע רק צור היתה מופלגת בחכמות שכליות מפעולות בני אדם [צור לשון צייר וצר צורה. ומלא וי"ו שהוא אות אמת כמו שמובא בזוהר (יש ויקרא ב.) לפי שנתעסקו בכנין בית המקדש והיה לפעולתם אחיזה בחיי עולם. אבל צר חסר [לשון צר וצורך] במלכות רביעית הכתוב מדבר (בראשית רבה סוף פרשה ס"א ז') היינו לפי שנאמר בהם והידים ידי עשו שגם כן כוחם בפעולת ידם ונחסרה הוי"ו ועיין בליקוטי תורה מהאריו"ל שבכל מקום שיחסר אות מהשם יורה על הטומאה] והוא דוגמת חכמת תורה שבעל פה [שאו היתה התחלתה ולכך אבדן צור היה ביותר כמו שנאמר (יחזקאל כ"ט י"ח) ושכר לא היה וגו' שנאמר גם כל שללה והיינו כפי תוקף הרוממות הראויה לתורה שבעל פה בהתחלתה. וקיבל נבוכדנצר שכר עבודתו מצור במצרים כי משם נצמח] וחכמת מצרים הוא בכשפים שהוא למעלה מהטבע והשכל דוגמת תורה שבכתב שהיו הם דוגמתם בזה לעומת זה:

קנא עתות הירידה שיש לאדם שאין לו שום חשק לתורה ועבודה זהו הכנה לעליה גדולה. והיינו על ידי הצעקה שצועק כשמתבונן על דרכיו ורואה שפלותו וירידתו. וכמו שנאמר (שמות י"ט ב') ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני וידוע דרשת חז"ל (סנהדרין ק"ז.) על רפידים שרפו ידיהם וכו' וזה היה הכנה למתן תורה שהוא תכלית החיזוק ידים בדברי תורה. ונאמר

(שמות ל"ה כ"ז) והנשיאים הביאו את אבני הזהם ודרשו חז"ל (במדרש רבה י"ב ט"ז) נשיאים חסר/ לפי שנתעצלו וכו' ובגמרא (יט"א צ"ג.) נשיאים ממש וכו' פירוש שעל ידי העצלות וצעקו לה' זכו לכך שהנשיאים ממש הם העננים הביאו/ להם אבני הזהם מסתמא לכל נשיא המציא אבנו וזה דבר יקר יותר מכל הנדבות ואילו הביאו נדבתם מקודם לא היה להם זה עריין. והמשל בנשיאים שהוא חושך על פני העולם וממנה האורה יצא לכל באי עולם. וכן שמעתי על פסוק (תהלים קמ"ז ח') המכסה שמים בעבים ואחר כך על ידי זה המכין לארץ מטר. וכן עשו הם מתחילה העצלות הוא החושך:

קנב כפי התרחקות האדם מן הרע והיינו מכל חמורות העולם הזה ותשוקות דלגורמיה כך הוא מתקרב להשם יתברך ומשיג אורו יתברך וכמו שנאמר (תהלים פ' ד') השיבנו והאר פניך. וכן להיפך כפי השגתו מהשם יתברך כך מתרחק מעניני עולם הזה כמו שנאמר אנכי ולא יהיה לך. ועל זה אמרו (אבות ג' י"ח) אם אין יראה אין חכמה אם אין חכמה אין יראה. חכמה הוא השגת השם יתברך ויראה הוא מן החטא והא בלא הא לא סגי. ויראה נקרא אוצר וכלי קיבול שהלב מתפנה מכל מיני תשוקות וחמדות וממילא הוא כלי פנוי לקבל דברי תורה וכמו שאמרו ז"ל (שיר השירים רבה א' י"א) יצא דבר של ליצנות נכנס דבר של תורה יצא דבר של תורה נכנס של ליצנות. כי כשהלב פנוי מדברי תורה ממילא הוא מוכן לקבל כל מיני תאוות כי אי אפשר שיהיה פנוי לגמרי. ולכך הם שניהם ביחד ואין האחד קודם לחבירו רק ברגע כמימריה אבל תיכף תכוף לו מדרגה האחרת:

והמפנה לכו להשם יתברך תיכף השם יתברך משרה אורו שם כי היראה היא מה שהשם יתברך שואל מבני אדם כמו שנאמר (דברים י"ב) זעתה מה וגו'

וינו לצדק גבון צדיק עולמו
צדקת הצדיק

והחכמה מה שהשם יתברך משפיע כמו שנאמר (דניאל ב' כ"א) יהיב חכמתא וגו' ונאמר (משלי ב' ו') כי ה' יתן חכמה וגו'. ואתערותא דלתתא צריך להיות מקודם ועל זה אמרו (שיר השירים רבה ה' ג') פתחו לי כחודה של מחט כי די בכל שהוא יראה ואז יושפע בלבו נגדו כך חכמה. וממילא על ידי החכמה תבוא לו עוד יראה ואז תבוא עוד חכמה וחזור חלילה עד שיהיה פתחים שיהיה וכו' ואמרו קמאי ובלבד שיהיה נקב מפולש מעבר לעבר. ורצה לומר שיהיה ממעמקי לבו התעוררות גמור דעזיבת החטא ולעזוב כל עניני עולם הזה אפילו רגע אחד די:

קנב העגמת נפש שיש לאדם על עוונותיו הוא תמורת יסורין וכמו שמובא בזוהר (ויקהל ר"ב.) ממשיח עיין שם. וידוע דנפש מנהיג הדור הוא הכוללת כל נפשות הפרטיות שבדור. ונפש משיח הוא כלל נפשות כל הדורות אחר השלימות של השתדלותם בעולם הזה [כמו שהאבות כוללים נפשות כל הדורות בהתחלתם ושורשם ומקור מצואם] ונמצא בכל נפש פרטי נקודת השתדלותו אל התכלית האמיתי הוא נקודת משיח ובאותו נקודה הוא סובל צער על עוונות כטעם מדוכא מעוונותינו ומקיל בזה העונשים דיסורין:

ועיין שם דמקבלם בגן עדן רצה לומר שמתעורר על זה מכת דברי תורה עיין שם (וזהו ח"ב ר"ח.) דרקיע שעל הגן עדן נעשה מדברי תורה עיין שם, והיינו שרואה חומר העוונות וכיצא. ועל ידי הצער והעגמת נפש שיש לו בנקודת הלב מעוונותיו על ידי זה מתעורר תוקף נקודת משיח הגנוזה בו ומאיר לו. ועיין שם (וזהו ר"א.) דמאור של גיהנום בא לגן עדן וזהו הסימן על העגמת נפש שנתקבל לפניו יתברך כאשר בא על ידי זה לעונג דהיינו גן עדן והיינו שמאיר לו מנקודת משיח

הרצה לומר השלימות שבסוף. ועיין שם דההוא אשא נחית מלעילא רק כיון דמטי לארעא לא דקיק רצה לומר שהוא מיראה עילאה ועל דרך שאמרו ז"ל (חגיגה י"ג.) נהר דינור מזיעתן של חיות מתוקף היראה שלהם ויורד על ראש רשעים ועל ידי זה מתלבנים חווכים יראי שמי דייקא לשמש צדקה יעויין שם:

קנד כשם שצריך אדם להאמין בהשם יתברך כך צריך אחר כך להאמין בעצמו. רצה לומר שיש להשם יתברך עסק עמו ושאינו פועל בטל שבין לילה וגו' (ינה ד' י.) וכחיתו שדה שלאחר מיתתם נאבדו ואינם. רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו והשם יתברך מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו. וזה פירוש (שמות י"ד ל"א) ויאמינו בה' ובמשה עבדו פירוש משה רצה לומר כלל ששים ריבוא נפשות ישראל בדור ההוא האמינו שהשם יתברך חפץ בהם [וממילא גם כן במשה אשר הוא ממש הם וכמו שאמרו ז"ל (בבא בתרא קכ"א.) שכל זמן שהיו ישראל נזופים לא נתיחד הדיבור למשה. וכמו שנתבאר במקום אחר כי בכל חטאי ישראל חטא גם כן משה שהוא כללותם כמו בעגל היה חטא משה בשבירת הלוחות ובאמת הוא דבר תמוה וזו מאוד אפילו לקרוע ספר תורה בחמתו ולהשליכה לארץ מכתב יד סופר דעלמא כל שכן הלוחות מכתב ה'. והוא ממש חטא דעגל כמו שאמרו במקום אחר וכשנאמר לו יישר כחך ששברת ידע כי גם בני ישראל כן כמו שאמרו (עבודה זרה ה.) כואו ונחזיק טובה לאבותינו וכו' ובקברות התאוה איתא (במדבר י"א כ"ב) הצאן ובקר ישחט וכן בני מריבה ובמרגלים היה חטאו השליחות כמו שנאמר (שם י"ג ב' וברש"י) שלח לך לדעתך ואין כאן מקום לבאר כולם] ורוצה ומקבל נחת רוח מן חלק הטוב שבהם:

זרע

לחג השבועות

קודש

ז"פ אנוכי ולעתיד יגלה ז"פ אנכי וז"ש
 זכוהו של כל"ה דהיינו לפי מדרגיגוה
 שלכל או"ה אמר כ"ה אנוכי ואנכי עב"ה
 והכולל גי פ"ו ז"פ גי קט"ו נגד קט"ו
 חיצות שצויר דברות ומוצן ע"פ זה
 המדרש כנ"ל הכ"ד פנים צפנים דיבר כ"ו
 ק"ם ריבוא מ"ה כידוע שלעולם בואת
 ראשון וכלל שאר אותיות וכללים כולם
 בואת אל"ף כנ"ל וז"ש אדני צם כתיב
 צ"ד כנ"ל ש"ה כומתק הדין שמרומז
 ד"פ קמץ כנ"ל שכתורה בואש ועוז
 והמתיק הדין בא' המורה על אחדותו
 י"ה שיהי רחמים לישראל ודינים וק"ף
 על אוב"ע מהנקודת "קמץ" א"רי "פתח
 ר"ת ק"ף שירדה שואה לאוב"ע ולא
 ניתן הכורה בעוז ויברך את עמו בשלום
 כנ"ל:

ע"ל צענין מה שנגלה עלינו בנקודת
 קמץ ובה פתח את הדיברות הוא
 כי הנה מרע"ה בכל המדות והמעלות
 המשפחות שבי' זו לא נשתבח רק במדת
 ענוה כי במדת ענוה משיג מדה אין
 עליונה ונעלמת מכל המדות והוא רחמים
 גמורים כמ"ש חכ עבודת האדם תמיד
 לבוא למעלה ענוה ושיהי' זה תמיד לא
 שינתרך לחפש הענוה מהשפלות רוח
 אדרבא שיהי' תמיד בהכנעה ושפלות ע"ד
 ונחנו מה שלא יהי' צענינו בגדר צחי
 כלל עד שלפנינו שינתרך לגבהות כמ"ש
 ויגבה לבו בדרכי ה' ינתרך לחפש ולבדוק
 איזה דבר בעלמו צחי דבר שיהי' בגדר
 צריאה ומזה יגבה עלמו בדרכי ה' אבל
 תמיד יהי' בהכנעה וענוה ושפלות בלי
 הטענות בקשה וחיפוש אחריו והנה מי
 שאין בו כ"כ מעלות ומדות נפלאות אין
 לתמוך כ"כ אם יהי' עניו כיון שאין
 לו מעלות ומדות במה לו להתפאר אבל
 משרע"ה שיהי' מצטר מין אנושי וכתיב
 זו פא"פ אדבר זו בכל ביתי נאמן הוא
 בבל

זרע

לחג השבועות

קודש

מב

בכל אחת ע"ו מאיר בחג השבועות שער
 הנו"ן מנש"ב וז"ש הספרו חמישים יום
 ול"ה הספרו לכם חמישים יום כמו שאמר
 וקודם וספרתם לכם כ"ו רק הפי כנ"ל
 כשצופרים שבע שבתות עד ממחרת השבת
 השביעית ממילא הספרו חמישים שיספור
 ויזכיר ויאיר עליכם אור יום החמישים
 מג"ר כמ"ש בסי' מעשה רוקח שער"ה גי
 כתר חכמה צינה והנה בואת ישראל
 ממלרים שאמר י"ה שיקריבו ישראל עומר
 שעורים מאכל בהמה שמה יהי' מוכנעים
 ושפלים בלבוש אך כשעלו ממדרגה למדרגה
 כנ"ל זו' שבתות הספירה ויגבה לבס
 בדרכי ד' ותיקנו הכל אז ה"ו קרוב
 שתהגבר הגאווה עליהם ח"ו ונפלו מצחי'
 אין לכן י"ה בחסדו דיבר עמכם פנים
 צפנים ובראם קדושתו י"ה וירד ברכב
 רבואים ורלו שכ"ז אפס נגד כבודו י"ה
 ובלו לבתי' אין ציטר שאת ומדריגה
 ועכ"ז מורה מה שפתח י"ה הו"ד דברות
 באל"ף ביקוד קמץ שקמץ מלשון קמלנות
 כמ"ש וקמץ ככהן מלא קומלו שהוא דבר
 מועט והורה לנו י"ה צה שהנקודה
 ראשונה הוא קמץ צחי לימלוס ומיעוט
 החפשטות כי החפשטות מורה גבהות
 וכן דרך העשיר שהוא בגודל לב מחפשט
 א"ע ציותר לא כן העני שמקמץ א"ע
 ואינו מחטטר ויושב א"ע בלחה זויח
 הבית עד שחטטע שאין אדם יודע הא"ך
 הוא יושב כי הוא בהכנעה מחמת
 הלימלוס שיש לו ומלמלס א"ע מאוד וזה
 מורה הנקודת קמץ שהוא הראשונה
 מרמז על מדה אין שהוא עליונה על כל
 המדות רחמים גמורי' וכבר אמרנו שזה
 מ"ש פנים צפנים דיבר ד' עמכם כנ"ל
 שהאלף דוגמת פנים והקמץ דוגמת זקן
 כנ"ל שמורה רחמים גמורים וז"ש שנראה
 י"ה על בר סיני כזקן מלא רחמים מורה
 על הוי' בנקודת קמץ כנ"ל שמורה רחמים
 ציראה

שכוח צחי' אין כנ"ל וכראות פנים צפנים
 כנ"ל נתקק כציכול לרות פניהם בקדושת
 כבודו י"ה ומקדושת כבודו י"ה מהו"ו זו
 שראו נתקק בהם וז"ש כי עין צעין נראה
 כ"ו כי הוא דוגמת אדם הרואה דבר
 נתקק הדבר צמחו ולכן אותן שיש להם
 מוח טוב מכירין את האדם והדבר שראו
 זה כמה שנים וזה מחמת שנתקק צמוחם
 ולזה מלינו אדם שרואה ומציט צעין
 חצירו רואה שם לורת עלמו כי העין הוא
 כעין הבודלה שבלורה שראה צעינו עובר
 לורה כהוא דרך עיניו למוחו ולכן רואה
 לורת עלמו צעין חצירו וכשמציט חצירו
 צעינו רואה ג"כ לורתו שנתקק כ"ה לורתו
 צעין חצירו וצמחו חו' ה"ו ענין עולי
 רגלים כדרך שצא לרות כך בא לירות
 שכציכול נתקק לורתם בקדושתו י"ה ע"י
 שם צחי' אור החחר וגשפט עליהם
 קדושתו י"ה ונתקק קדושתו בהם צחי'
 עין צעין פנים צפנים כנ"ל:

עו"ל דהנה אלף במילוי עב"כ גי צי"ם
 ועיין צ"י ויקרא מ"ש על מאמרס
 ז"ל מ"ס וסי' שבלוחות צנס ה"ו עומדים
 שגי' מ"ה ודנ"י גי' נ"ם וגימ"ט עב"כ
 אלף במילוי והענין שכבר כתבנו שישראל
 השיגו במ"ה א"ך שר"ך לביות צחי'
 ונחנו מה בהכנעה גדולה לפניו י"ה וגם
 השיגו א"ך להמליכו י"ה על הכל ולקבל
 יראתו שזכו צחי' שם אדני' והנה זו מדה
 אצרכס וילחק שאצרכס מלינו זו שבי'
 בהכנעה גדולה לפניו י"ה שאמר לפניו
 י"ה ואנכי עפר ואפר וילחק ידוע מדתו
 מדה גבורה להחירא לפניו י"ה כמ"ש פחד
 ילחק ה' לי וע"י יראתו בגדולה כ"ו
 ממליכו י"ה בכל תנועה ותנועה וישקב
 יושב אבליס עירב את הצחי' אלו ועשה
 אותם אחדות שמחמת שממליכו י"ה